

Samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja: relacije s godinama studiranja i studijskim programom

Brek, Antonela

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education in Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:811873>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Antonela Brlek

**Samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i
odgajatelja: relacije s godinama studiranja i studijskim programom**

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**Samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i
odgajatelja: relacije s godinama studiranja i studijskim programom**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Trening socijalnih vještina

Mentor: doc. dr. sc. Nataša Vlah

Student: Antonela Brlek

Matični broj: 2110996325013

**U Rijeci,
rujan, 2018.**

ZAHVALE

Željela bih zahvaliti svojoj mentorici doc. dr. sc. Nataši Vlah na pruženoj pomoći, poticanju, povjerenju i vjeri u mene.

Veliko hvala i mojoj obitelji, prijateljicama i dečku na pruženoj ljubavi, podršci, strpljenju i motivaciji koje su mi bile itekako značajne i potrebne u cijelom akademskom obrazovanju i u pisanju završnog rada.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog/završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Vlastoručni potpis:

Antonela Brlek, studentica

Sažetak:

Temeljni cilj: Utvrditi samoiskazanu spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja s obzirom na relacije s godinama studiranja i studijskim programom. Istraživanje je provedeno na uzorku (N=291) studenata Učiteljskog fakulteta u Rijeci. Koristio se jedan mjerni instrument u kojem je mjerena između ostalih koncepata i samoiskazana sposobnost uspostavljanja bliskih odnosa prevedenom skalom autora Griffin i Bartolomew (1994). Prema osnovnim rezultatima istraživanja budući učitelji i odgajatelji uglavnom imaju prema vlastitom samoiskazu teorijski poželjne sposobnosti uspostavljanja bliskih odnosa premda kod jednog dijela studenata postoje očekivanja da će ti aspekti njihove osobnosti tek sazrijeti. Obzirom na relacije s godinama studiranja potvrđene dvije pozitivne relacije od ukupno njih 30. Kao zaključak se navodi važnost uspostavljanja i održavanja odnosa koji uvelike utječu na kvalitetu odgojno–obrazovne ustanove i potreba daljeg istraživanja ove teme.

Ključne riječi: dijete, odnosi, odgajatelj, privrženost, učitelj, učenici

Summary:

The basic goal: To determine the self-determined readiness to establish close relationships with future teachers and educators in relation to the relationship with the years of study and study program. The study was conducted on a sample (N=291) of students at the Faculty of Teacher Education in Rijeka. It used a measuring instrument that measured among other concepts and the self-determined ability to establish close relationships with the translated version of Griffin and Bartolomew (1994). According to basic research results, future teachers and educators mostly have a theoretically desirable ability to establish close relationships even though in one part of the students there are expectations that these aspects of their personality will only wake up. Given the relationship with the years of study, two positive outcomes of the total of 30 confirmed. As a conclusion, the importance of establishing and maintaining relationships that greatly affects the quality of the educational institution and the need for further research on this topic is cited.

Key words: child, relationships, educator, attachment, teacher, student

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PRIVRŽENOST.....	3
3. ODNOSI U KONTEKSTU KULTURE ODGOJNO–OBRAZOVNE USTANOVE	7
3.1. Definiranje odnosa između ljudi	7
3.2. Važnost komunikacije za pozitivan međuljudski odnos	8
3.3. Teorije odnosa.....	10
3.4. Tipovi odnosa.....	11
3.5. Odnosi u odrasloj dobi	13
3.6. Faze odnosa.....	14
3.7. Kultura odgojno–obrazovne ustanove.....	15
4. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA	23
5. METODA.....	24
5.1. Uzorak ispitanika	24
5.2. Mjerni instrument i postupak prikupljanja	27
5.3. Prikupljanje podataka.....	27
5.4. Obrada podataka	28
6. REZULTATI I RASPRAVA	29
6.1. Samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih odgajatelja.....	29
6.2. Povezanost između godina studiranja i samoiskazane spremnosti uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja	58
7. ZAKLJUČAK	61
8. LITERATURA.....	62

1. UVOD

Odnosi započinju rođenjem djeteta, a kasnije se nadograđuju i proširuju svakodnevnom komunikacijom i susretanjem s ljudima. Komunikacija je temeljna aktivnost održavanja odnosa između dvije osobe. Međuljudski se odnosi mogu razviti, ali i prekinuti izuzimajući ljudske želje, odluke i postupke. Takvi su odnosi vrlo važni zbog utjecaja na nas, našu sliku o sebi te zbog razvoja i jačanja samopouzdanja.

Kvalitetni odnosi na poslu stječu se međusobnim povjerenjem, razumijevanjem i pomaganjem. Osoba može ostvariti i veći broj odnosa ovisno o mjestu zaposlenja. Prijateljski odnosi na radnom mjestu mogu stvoriti osjećaj pripadnosti i pozitivnu atmosferu.

Nastavnički odnosi te odnosi između odgajatelja određuju i druge odnose u školi, to jest dječjem vrtiću te bi oni trebali biti suradnički i podržavajući. Svakodnevno bi se trebali nadograđivati te ih se ne bi trebalo shvaćati olako upravo zbog toga što su jedan od najvažnijih temelja ljudskog života.

Ističe se nužnost osvješćivanja važnosti pozitivnih međuljudskih odnosa ne samo u privatnom već i u svim odgojno–obrazovnim ustanovama. Autorica ovog rada smatra da su odnosi najvažnija stavka u našem životu te da bez pozitivnih, kvalitetnih odnosa na radnom mjestu, s drugim odgajateljima i učiteljima nije moguće funkcioniranje odgojno–obrazovne ustanove te da bez pozitivnih odnosa dolazi do manje pozitivnog učinka na rast i razvoj djeteta.

Uspostavljanje bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja vrlo je bitno za profesiju i rad u odgojno–obrazovnim ustanovama zbog toga što je međuljudski odnos osnova čovjekovog svakodnevnog života, ali i ono što nas određuje kao osobe. Bez kvalitetnih pozitivnih odnosa teško da je moguće izgraditi kvalitetnu ustanovu za rast i razvoj svakog pojedinog djeteta/učenika.

Temeljni cilj istraživanja je utvrditi samoiskazanu spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja s obzirom na relacije s godinama studiranja i studijskim programom.

U tekstu koji slijedi iznijet ćemo glavne značajke nekih pojmova koji su povezani s temom: tako će se pokušati objasniti povezanost odnosno utjecaj privrženosti na razvoj međuljudskih odnosa. Nadalje, spomenuti će se odnosi u kontekstu odgojno–obrazovne ustanove, kulturu ustanove koja je od izrazite važnosti za stvaranje i održavanje odnosa među sudionicima ustanove. Posvetiti će se pažnja komunikaciji koja je važna za pozitivan međuljudski odnos, teorijama, tipovima i fazama odnosa te održavanju odnosa u odgojno–obrazovnim ustanovama, preciznije dječjim vrtićima i školama.

2. PRIVRŽENOST

Stručnjaci iz područja kliničke i razvojne psihologije slažu se da ključnu ulogu u normalnom razvoju pojedinca, ali i u nastanku poremećaja ima razdoblje ranog djetinjstva te samo neposredno iskustvo primarnog odnosa s roditeljem odnosno skrbnikom prvih godina života djeteta. John Bowlby zaslužan je za razvoj teorije privrženosti – jedne od najznačajnijih teorija u ovom području. Bowlby (1969) utvrđuje da je za formiranje privrženog ponašanja i funkcioniranje čovjeka potrebno omogućiti rane veze i brigu o djetetu u dojenačkoj dobi. Delaney (1998) definira privrženost kao trajnu psihološku povezanost između dvije ili više osoba. No, kada govorimo o djeci, tada se privrženost odnosi na emocionalnu povezanost između roditelja ili skrbnika i djeteta uz napomenu da najznačajnija osoba u djetetovom životu nije uvijek biološka majka (Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2007). Privrženost je duboka i dugotrajna učinkovita veza koja spaja dvije osobe u vremenu i prostoru (Bergin i Bergin, 2009).

Ambrose (1960) je opisao poseban učinak na majku kad vidi prvi socijalni osmijeh svog djeteta nakon kojeg postaje osjetljivija prema njemu. Kada je majka umorna i razdražena zbog svog dojenčeta, njegov osmijeh ju razoruža, kad ga hrani ili brine o njemu na neki drugi način, njegov osmijeh je njena nagrada i ohrabrenje. U strogom znanstvenom smislu, dječji osmijeh toliko utječe na majku da buduća vjerojatnost njene brze reakcije na djetetove signale i na način koji pogoduje njegovom preživljavanju se povećava. Slušanje zadovoljnog brbljanja svog djeteta vrlo vjerojatno ima isti dugoročni efekt (Bowlby, 1969).

Ainsworth i suradnici (prema Howes, 1999) smatraju majke djetetovom figurom privrženosti. Prema tome definiraju četiri dimenzije majčine osjećajnosti na djetetove potrebe, a to su: osjetljivost–neosjetljivost, prihvaćanje–odbijanje, suradnja–ometanje te dostupnost–ignoriranje. Osjetljive majke mogu prepoznati i reagirati na djetetove potrebe, dok neosjetljive majke najčešće ne razumiju djetetove potrebe te reagiraju na njih ovisno o vlastitim (majčnim) potrebama. Prihvaćanje se odnosi na odgovornost, brigu, promjene životnog stila s rođenjem djeteta, dok je odbijanje najčešće izvor stresa kod roditelja, točnije majke. Suradnja podrazumijeva poštivanje

djetetove autonomije, ali i, kao što sama riječ nalaže, suradnju majke i djeteta. Suprotnost su takozvane ometajuće majke koje ne poštuju dijete niti djetetovu samostalnost. Nadalje, dostupnost se očituje u odgovaranju majke na sve djetetove potrebe, dok ignoriranjem majke ne obraćaju pažnju na dijete i njegove potrebe. Navedene pozitivne dimenzije povezane su s pozitivnom privrženosti kod djeteta, dok se negativne dimenzije vežu s vrstama nesigurne privrženosti djeteta (Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2007).

Svi oblici privrženog ponašanja nastoje biti usmjereni prema određenom objektu u prostoru, obično specijalnoj privrženoj figuri. Kako bi bili tako usmjereni, potrebno je dijete usmjeriti prema toj figuri, na različite načine. Na primjer, do dobi od šest mjeseci većina dojenčadi već je sposobna razlikovati majku od drugih osoba te ju pratiti pomoću vida i sluha (Bowlby, 1969).

Prema Baim i Morrison (2011) u privrženom odnosu dijete zadovoljava osnovne potrebe poput sigurnosti, utjehe, bliskosti i predvidljivosti. Za bliske odnose u odrasloj dobi značajan utjecaj ima privrženost u ranoj dobi (Bilić i Bašić, 2016).

Jedna od karakteristika ljudi jest privrženost koja može, kada se uspostavi, trajati cijeli život ili se istaknuti u određenom životnom ciklusu. Prema Aldgate i Jones (2004) veći reciprocitet odnosa karakterizira vršnjačku ili partnersku privrženost naspram odnosa između roditelja, to jest skrbnika i djeteta (Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2007). Odnosi privrženosti karakterizirani su specifičnim odnosima djece (Bergin i Bergin, 2009).

Bartholomew i Horowitz (1991, prema Blažeka Kokorić, 2005) razlikuju četiri stila privrženosti kod odraslih, a to su sigurna, zaokupljena, odbijajuća i plašljiva privrženost. Sigurnu privrženost možemo prepoznati kod osoba koje se lako emocionalno zbližavaju s partnerom, najčešće se osjećaju ugodno te na sebe i okolinu gledaju pozitivno, dok osobe s odbijajućom privrženosti na sebe gledaju i misle negativno, a na okolinu negativno što rezultira visokom razinom samostalnosti i samodostatnosti. Osobe koje karakterizira zaokupljena privrženost misle negativno o sebi, dok imaju pozitivan stav prema okolini. To je rezultat neugodnih osjećaja ukoliko nemaju partnera odnosno blizak, intiman odnos s partnerom te takve osobe

iskazuju ljubomoru ako ih druge osobe dovoljno ne cijene i poštuju. Bojažljivu privrženost karakterizira negativan stav prema sebi, ali i prema okolini odnosno drugim ljudima. Takve su osobe sumnjičave, s vrlo malo povjerenja u partnera i strahom od povrijeđenosti (Bartholomew i Horowitz, 1991, prema Blažeka Kokorić, 2005). Spomenuta četiri stila privrženosti daju uvid u planiranje i samo razumijevanje raznih intervencija kod pojave problemskih situacija u odrasloj dobi (na primjer nasilničko ponašanje u partnerskom odnosu). Ajduković i Pečnik (2004) nalažu kako je siguran i podržavajući partnerski odnos u odrasloj dobi ključ za zaštitu prijenosa nasilja među generacijama u obitelji (Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2007).

Blažeka Kokorić (2005) provela je istraživanje prijenosa obrazaca partnerskog odnosa među generacijama i samu ulogu u oblikovanju partnerskih odnosa mladih primarne obitelji. Sudjelovalo je 564 studenata oba spola prosječne dobi 22 godine. Među značajnijim varijablama bio je stil privrženosti mladih, a rezultati su pokazali da 71,3% sudionika ima siguran stil privrženosti, a 28,7% nesiguran stil privrženosti. 16,4% odnosi se na zaokupljenu privrženost, 10,1% na odbijajuću, dok 2,2% na plašljivu privrženost. Osim toga, istraživanje je pokazalo kako su muškarci sa sigurnom privrženosti primali više ljubavi, brige i topline od očeva, a i majki, dok je kod žena veći značaj imalo prihvaćanje od strane majke odnosno majčina briga i ljubav. Na kraju, rezultati potkrepljuju ranije spomenutu tezu o prijenosu načina rješavanja partnerskih sukoba i samo iskustvo iz primarne obitelji, koji imaju značajan utjecaj na kasniju kvalitetu partnerskih odnosa u odrasloj životnoj dobi.

Istraživanje Stefanović Stanojević, provedeno 2004. godine, utvrdilo je da osoba s određenim obrascem privrženosti kojeg je razvila u odnosu s roditeljima kasnije prenosi odnosno razvija u odnosu s partnerom to jest partnericom (prema Ajduković, Kregar Orešković i Laklija, 2007).

Dakle, znanja iz teorije privrženosti daju podlogu u razumijevanju ljudskih odnosa koji su uvelike povezani s privrženošću. Privrženost je karakteristika svakog čovjeka koja započinje još u dojenačkoj dobi. Prvenstveno, privrženost je čvrsta veza između djeteta i odrasle osobe, najčešće majke. Odgajatelji i učitelji provode značajno više vremena s djecom odnosno učenicima te na taj način grade međusobne odnose koji su ključni za svakodnevno funkcioniranje. Osim odgoja i obrazovanja, odgajateljska i učiteljska profesija ima znatno više zadaća i uloga. Primjerice, odgajatelji i učitelji određenoj su djeci uzor u uspostavljanju komunikacije, stvaranju i održavanju odnosa. Jedna od važnih uloga jest razvoj i pružanje potrebne privrženosti djeci koja, možda zbog određenih razloga, nisu imala priliku razviti duboku emocionalnu vezu (privrženost) s majkom to jest skrbnikom. Stoga je važno da odgajatelji i učitelji svakodnevno potiču empatiju, razumijevanje i prosocijalno ponašanje među djecom.

3. ODNOSI U KONTEKSTU KULTURE ODGOJNO– OBRAZOVNE USTANOVE

U narednim podpoglavljima obratiti će se pažnja na međuljudske odnose, njihove tipove, faze i razne teorije privrženosti. Posebnu važnost pridati će se kulturi odgojno–obrazovne ustanove koja je međusobno povezana s odnosima između ljudi odnosno sudionika te ustanove. S obzirom na zadanu temu rada potrebna je detaljnija razrada navedenih podnaslova kako bi se bolje razumio učinak komunikacije i kulture odgojno–obrazovne ustanove za uspostavljanje i održavanje pozitivnih odnosa u odgajateljskoj i učiteljskoj profesiji.

3.1. Definiranje odnosa između ljudi

Bašić, Koller Trbović i Žižak (1993:22) definiraju odnose kao *redovna socijalna susretanja s određenim ljudima kroz određeno vrijeme s perspektivom trajanja u budućnosti*. Izgradnja odnosa vrlo je važan i ugodan životni događaj, dok prestanak tih odnosa može biti vrlo teško i neugodno iskustvo (Bašić i sur., 1993).

Prema Reardon (1998) svaki je čovjek jedinstven pa i ima različitu potrebu za stvaranjem i održavanjem odnosa, dok neki odnosi mogu nastati ili prestati izuzev našim željama i odlukama. Neke odnose čovjek bira, a u nekima je od samog rođenja (primjer: obitelj). Isto tako, neki odnosi mogu pružiti ljubav, sigurnost, podršku, dok prisilni odnosi mogu dovesti do uspjeha, ostvarenja cilja i slično. Socio–ekonomski status, spol i dob samo su neki od utjecajnih činitelja na oblikovanje i razvoj odnosa. Pa tako socio–ekonomski status utječe na održavanje odnosa na način da ljudi većeg statusa imaju i veću mogućnost kretanja, susretanja i uspostavljanja odnosa s drugima naspram ljudi nižeg socio–ekonomskog statusa (Reardon, 1998).

Komplementarni međuljudski odnos je odnos između majke i djeteta, odgajatelja i djeteta, nastavnika i učenika u kojem vlada nadopunjavajuće ponašanje (Bašić i sur., 2005). Složen i dinamičan proces koji se odvija u paru ili grupi te koji određuje ponašanje između osoba naziva se međuljudski odnos. Dakle, to je proces koji se

odvija među odgajateljem i odgajanicom, nastavnikom i učenicom odnosno razredom. Odgoj usavršava i ličnost odgajatelja i odgajanika, ali i ličnost nastavnika i učenika. Međusobna naklonost odgajatelja i odgajanika ima vrlo veliku vrijednost za uspješnost njihovog odnosa, dok je reciprocitet među osnovnim karakteristikama odnosa (Bratanić, 1993).

Odnos nije moguć bez interakcije koja započinje već u najranijoj dobi. Interakcija se opisuje kao međusobno djelovanje osoba koje zauzimaju stavove jedna prema drugoj te time određuju svoja ponašanja (Bratanić, 1993).

U narednom podpoglavlju slijedi kratka elaboracija o komunikaciji općenito i njezinoj važnosti za održavanje pozitivnih odnosa. Komunikacija je ključna za uspostavu, održavanje i njegovanje svakodnevnih međuljudskih odnosa, stoga je pobliže objašnjena u tekstu koji slijedi.

3.2. Važnost komunikacije za pozitivan međuljudski odnos

Riječ komunikacija dolazi od latinske riječi *communicare* što znači učiniti općim te se opisuje kao proces razmjene informacija, osjećaja, ideja neverbalnim i verbalnim znakovima. Uvjet za uspješne i kvalitetne odnose među ljudima jest pravilna komunikacija čije je osnovno sredstvo jezik. Poznavanje jezika, interakcijske vještine i kulturno znanje osnovne su komponente komunikacije (Fox, 2001).

Zanimanje i radno mjesto čovjeka također utječe na odnose—netko će ostvariti više vrsta odnosno veći broj odnosa ovisno o mjestu zaposlenja (Reardon, 1998).

Osim privatnih odnosa i svakodnevne komunikacije, vrlo su važni i odnosi na poslu te komunikacija koja se odvija na radnom mjestu. Da bi uspješno obavljao svoj posao, čovjek mora biti odašiljatelj i primatelj informacija te mora graditi dobar komunikacijski odnos. Poslovna se komunikacija odvija unutar i izvan organizacije. U komunikaciji unutar organizacije sudjeluju svi zaposlenici, dok komunikacija izvan organizacije uključuje vanjsko okruženje i širu društvenu zajednicu. Nerijetko

dolazi do nesporazuma u komunikaciji, a njegovi uzroci mogu biti raspoloženje sugovornika, nepoznavanje jezika, razlike u kulturi, neslaganje u elementima poruke i slično (Fox, 2001).

Ovisno o tipu odnosa razlikujemo komunikacijsku kompetenciju (Roloff i Kellerman, 1984). Prilikom razvoja nekog od tipa odnosa, ljudi na nesvjesnoj razini, stvaraju očekivanja za druge ljude, za njihove radnje i govor, no kada se ta njihova očekivanja ne ostvare, tek ih tada čovjek zapravo osvještava. Kao primjer navodi se šala–nekome će biti smiješna, dok drugome neće (ovisno o očekivanjima u tom odnosu). Drugim riječima, na vlastita očekivanja o tome što ćemo učiniti ili govoriti ispred određene osobe zapravo djeluje tip odnosa (Reardon, 1998).

Prema Foxu (2001) komunikacija se dijeli na verbalnu (podrazumijeva pisanje i govor) i neverbalnu (podrazumijeva geste, mimiku lica, pogled, ton glasa, položaj tijela). Pošiljalac, primatelj poruke, medij i poruka zajedno se nazivaju elementi procesa komunikacije. Pošiljalac poruke trebao bi biti uvjerljiv te je važno da posjeduje znanje i stvori povjerenje s primateljem poruke. Za uspješnu poslovnu komunikaciju važno je odabrati medij koji je ključan za cijeli proces. Ukoliko osobi trebamo priopćiti vrlo važnu poruku u kojoj nam je povratna informacija bitna tada se od medija preporuča koristiti razgovor (Fox, 2001).

Prema ranije navedenom, odnosima se zadovoljava većina čovjekovih potreba, a kako bi održali odnose važno je imati dobru komunikaciju s partnerom, prijateljem ili drugom osobom (Reardon, 1998). Odnos je stabilan kada jedna osoba daje drugoj ono što joj treba, što joj odgovara te ono što želi. U svakodnevnim, privatnim odnosima takav je aspekt vidljiv u malim znacima pažnje, iskazu ljubaznosti, darovima, uslugama, rođendanskim ili drugim prigodnim poklonima (Fox, 2001).

O kvaliteti komuniciranja ovisi i kvaliteta odnosa. Tijekom komunikacije prenosimo sadržaj i sam odnos prema sadržaju, ali i odnos prema sugovorniku. Simetričan međuljudski odnos je odnos u kojem vlada jednakost, teži se sličnosti partnera te se izbjegava različitost (Bašić i sur., 2005).

3.3. Teorije odnosa

Samootkrivanje, pridavanje, društveno prodiranje, odnos kao proces te perspektiva društvene razmjene neke su od teorija razvitka odnosa te one doprinose boljem razumijevanju uspostavljanja odnosa. Samootkrivanje, drugim riječima otkrivanje sebe istraživao je i Jourard (1971, prema Reardon, 1998) te je tvrdio da je idealan odnos onaj odnos u kojem osoba otkriva svoju ličnost osobi koja je spremna učiniti isto. S druge strane, Luft (1969) je tvrdio da ljudi posjeduju razne značajke koje su opisane u Joharijevom prozoru. Kao što se vidi iz Slike 1 to su: značajke poznate samo njima, poznate drugima, ali ne i njima, značajke koje su poznate i drugima i njima te one koje nitko ne poznaje.

Slika 1: Joharijev prozor (Luft, 1969, prema, Reardon, 1998;147).

	Što znam o sebi	Što ne znam o sebi
Što znaju drugi o meni	1 Otvoreno	2 Zatamnjeno
Što drugi ne znaju o meni	3 Skriveno	4 Nepoznato

Nadalje, u teoriji pridavanja (atribucije) koju zastupa Heider (1958), u fokusu su ljudi i njihovo viđenje odnosno tumačenje vlastitih, ali i tuđih ponašanja te kasnije zaključivanje o uzrocima toga ponašanja. Iako su često pogrešna, pružaju nam pretpostavku tuđih ponašanja. Primjerice, ako čovjeka udari automobil zaključiti će se da ga nije vidio, no ako netko drugi primijeti da je čovjek vidio automobil, tada će zaključiti da mu se možda negdje žurilo. Kelley (1973) smatra da ljudi donose

zaključke o drugima na temelju nekoliko informacija koje su im pružene o određenoj osobi.

Teorija pridavanja (atribucije) zapravo ističe čovjekovo promatranje drugih i iznošenje zaključaka o njihovim ponašanjima, dok su ti zaključci zapravo pod utjecajem čovjekovih motiva. Stoga, ako je nekome određeni odnos vrlo važan onda će i sva negativna ponašanja druge osobe vidjeti kao pozitivna, to jest u nešto više pozitivnom svjetlu. Treća po redu je teorija koju su iznijeli Altman i Taylor (1973, prema Reardon, 1998), a naziva se društveno prodiranje. Riječ je o procesu koji se odvija tijekom upoznavanja drugih osoba te govori o površnosti odnosa u početku i kasnijem prelasku u intimniji odnos gdje se otkriva ličnost osobe. Dakle, spomenuti autori govore o odnosu kao dinamičnoj, promjenjivoj pojavi, a ne kao trajnom stanju, prema Reardon (1998).

Nadalje, Duck i Sants (1983, prema Reardon, 1998) smatraju da se ne bi smjele gledati samo individualne osobine pojedinca već i osobine koje se javljaju kasnije u odnosu. Duck (1985, prema Reardon, 1998) napominje kako nisu svi odnosi jednaki, niti se razvijaju na jednak način te se nadovezuje na ranije teorije i govori da ne mora svaki odnos biti intimne naravi, neki mogu biti stabilni, a drugi pomalo nestabilni. Teorija društvene razmjene je teorija koja govori o utjecanju doprinosa jednog partnera prema drugome i obratno. Osim toga, govori o mijenjaju ishoda i razine usporedbe tijekom razvoja odnosa. Drugim riječima, partnerovo ponašanje biti će podnošljivo u jednoj fazi odnosa, dok će u drugoj to isto ponašanje postati nepodnošljivo (Reardon, 1998).

3.4. Tipovi odnosa

Razni tipovi odnosa poput intimnih odnosa, odnosa između roditelja i djece, sestre i braće, muža i žene, znanaca i prijatelja potrebni su kako bi društveni život bio skladan, ali i kako bi ljudi znali što se od njih očekuje u tom odnosu. Informacije koje ljudi međusobno razmjenjuju nisu jednake u prvim fazama odnosa odnosno u kasnijem, dubljem odnosu, što nalaže i Duck (1976) koji smatra da postoji određeni

redosljed ili hijerarhija odnosa. Promatrajući naše svakidašnje odnose možemo uočiti spomenuti redosljed odnosa. Drugim riječima, najvjerojatnije nećemo razmjenjivati intimne i osjetljive informacije s osobama koje prvi puta vidimo, nego ćemo se prije povjeriti osobi koju poznajemo duže vrijeme te s kojom imamo duži odnos (Duck, 1976).

Osim toga, Duck smatra da pojedinac sam prosuđuju želi li prijeći na drugu razinu s osobom, odnosno želi li postati prijatelj s osobom te samim time znati nešto više informacija o njoj. Snyder i Swann (1978) proveli su istraživanje kojim je pokazano kako naš prvi dojam koji steknemo upoznavajući osobu ima utjecaja na vrstu pitanja koja ćemo postaviti toj osobi. Često dolazi do zablude zbog toga što partnera gledamo na onaj način na koji bismo mi htjeli te promatranjem stječemo krive informacije zbog raznih predrasuda koje imamo (Sillars, 1982). Odnos znanaca jest prvi tip odnosa u kojem mi sami biramo želimo li ga prekinuti ili ostaviti na toj razini ili ćemo stupiti u sljedeći tip odnosa–prijateljstvo. Tada se pitamo, tko je uopće prijatelj? Odgovor baš i nije jednostavan, no poznato je da prijatelja ne može nitko zamijeniti te je on jedinstven u našem životu. Prijatelj je osoba kojoj možemo vjerovati, a naš odnos s prijateljem trebao bi se zasnivati na jednakosti i ravnopravnosti. Prijateljstvo je dvostrano, uzajamno te je potpuno normalno očekivati od osobe koju mi smatramo prijateljem da i ona nas gleda na isti način. Ako želimo to potvrditi trebali bi promatrati ponašanja partnera i time uvidjeti da li taj naš odnos jest prijateljski ili je to nešto manje, odnosno više (Reardon, 1998).

Prema Argyle i Henderson (1984) postoje pravila prijateljstva: od prijatelja očekujemo emocionalnu podršku, međusobno razmjenjujemo obavijesti o našem uspjehu, pomažemo jedan drugome u nevolji, međusobno dovodimo jedan drugog u dobro, pozitivno raspoloženje te prilikom odsutnosti prijatelja mi ga zastupamo. Što se tiče odabira prijatelja teoretičari tvrde da ih biramo prema privlačnosti te ćemo prije odabrati prijatelja sličnog nama, našoj osobnosti, koji nas razumije i prihvaća (Newcomb, 1961), a ne prijatelja koji nas neprestano osporava. Intimne je odnose teško definirati te se ne smatraju toliko vrstom odnosa već značajkom interakcije. Netko može, a i ne mora biti intiman s prijateljem, sestrom, bratom, mužem ili ženom. Dakle, u intimnom odnosu zastupljena je stalna interakcija, međusobno jaki

odnosi i ovisnost o partneru, ali i otkrivanje cijelog sebe. Taj je odnos pod utjecajem ne samo unutarnjih već i vanjskih čimbenika pa tako mogu partnerovi prijatelji ili uža obitelj utjecati dobro, odnosno loše na njihov intiman odnos. Ljudi koji su u vezi/braku mogu se osjećati prevareno ukoliko njihov intiman odnos s partnerom nije dovoljno strastven (Reardon, 1998). Kelley (1983) spominje i pragmatičnu ljubav, drugim riječima skladan odnos u kojem partneri ono što ulože dobiju nazad i obratno. Nadalje, brak se kao odnos razlikuje od ostalih odnosa zbog toga što se očekuje svakodnevna interakcija i međusobna potpora u dobru i zlu. Pa se tako i razlikuju odnosi unutar braka ovisno o kojoj vrsti braka govorimo. Primjerice, u tradicijskom braku prevladava skladan odnos dok su u nezavisnom partneri manje zadovoljni odnosom te se ne slažu dovoljno dobro, a u razdvojenom braku partneri nisu zadovoljni odnosom zbog neslaganja. Za pravilan razvoj djeteta vrlo važnu ulogu ima komunikacija između roditelja i djeteta. Samim rođenjem, dijete se veže za roditelje, a kasnije i za odgajatelje. Marion (1983) nalaže roditeljevu i odgajateljevu sposobnost organiziranja okoline kojom nije potrebna stalna kontrola djeteta. Jedan od važnijih činitelja za zadovoljstvo roditelja je poslušnost djece, a kako bi ona bila učinkovita s djecom treba komunicirati tako da razumiju što se od njih očekuje (Marion, 1983). Naposljetku, odnosi brata i sestre iziskuju bliskost, a nerijetko i suparništvo u smislu natjecanja i borbe za većom pažnjom i ljubavi roditelja prema djeci. Neka istraživanja govore i o pozitivnom utjecaju i bržem društvenom razvoju do kojeg dolazi tijekom odrastanja uz brata, odnosno sestru. S druge strane, u odrasloj dobi, na njihov odnos veliki utjecaj mogu imati i supruga to jest suprug ili njihova rodbina (Reardon, 1998).

3.5. Odnosi u odrasloj dobi

Vrste poruka poput ohrabrenja, podrške, simpatije, razumijevanja, su poruke koje izričito utječu na nas same te nam daju uvid u očekivanja drugih osoba. Razmjenom tih poruka stječemo i gradimo odnose s drugim ljudima, a ti odnosi imaju ključnu ulogu u našim životima. Tako je Klinger (1977) na postavljeno pitanje „Što daje smisao vašemu životu?“ od gotovo svih ispitanika dobio odgovor da smisao života

jest odnos s roditeljima, braćom, sestrama, prijateljima, djecom i slično (Reardon, 1998).

Govoreći o međusobnoj ovisnosti ljudskih bića nailazimo na slaganje vezanosti (jak odnos majke i djeteta) i ovisnosti (svrhovita ponašanja, bliskost dviju ili više osoba). Iako svaki čovjek ima urođenu potrebu za stvaranje odnosa i za društvom, Lindsold (1982, prema Reardon, 1998) smatra da su za preživljavanje ljudi potrebni jedni drugima (Reardon, 1998).

Socijalna percepcija, emocionalni stavovi i empatija značajniji su faktori koji utječu na uspješan međuljudski odnos. Socijalna percepcija jest cjelovit i jedinstven doživljaj, aktivan psihički proces percipiranja predmeta i osoba u određenoj socijalnoj situaciji. Emocionalni stavovi pokreću naše ponašanje i djelovanje na koje utječe naša jačina i kvaliteta stava, dok je empatija sposobnost uživanja u trenutno stanje druge osobe kako bismo bolje razumjeli osobu i njezine osjećaje, ponašanja, razmišljanja i odnose (Bratanić, 1993).

Cummings i Schneider (1961) pridaju veću važnost održavanja odnosa između sestara i braće u starijoj životnoj dobi. Obraćajući pažnju na spol, Allen (1979, prema Reardon, 1998) tvrdi da je muškarcima i dalje pruženo više mogućnosti i situacija za uspostavljanje raznih odnosa. Nadalje, isti autor nalaže da su žene zadovoljne društvenim odnosima ukoliko ne rade izvan kuće jer imaju više vremena za djecu, prijatelje i obitelj. Različit je i način komuniciranja te se žene češće upuštaju u intimne razgovore (Aries, 1976). Važno je navesti i osvijestiti da spomenuti vanjski činitelji imaju veliki utjecaj na razvoj ljudskih odnosa (Reardon, 1998).

3.6. Faze odnosa

Spomenuti odnosi mogu se uspostaviti, ali i razoriti, a za to su potrebne određene faze kroz koje prolazi odnos. Prema Knappu (1978) postoji pet faza razvoja odnosa.

Prva se faza naziva poticaj ili inicijativa te uključuje pozdrav i primjedbu. Sljedeća je faza eksperimentiranja pomoću koje partneri odlučuju hoće li njihov odnos preći u prijateljstvo ili će ostati u prvotnoj fazi, a za to im pomaže međusobno iznošenje nepoznatih informacija. U fazi pojačavanja (intenzifikacije) otkriva se partnerova ličnost i intimne informacije. Nakon nje, slijedi četvrta faza, faza integracije tijekom koje se partneri povezuju i postaju par. Te posljednja faza jest vezivanje kojom karakter odnosa postaje dugoročan. S druge strane, kada razlike u odnosu partnera postanu prevelike može doći do propadanja odnosa. Partneri prolaze kroz razne faze tijekom uspostavljanja odnosa tako i tijekom propadanja odnosa. Nezadovoljstvo je prva faza u kojoj se osobi ne sviđaju neka partnerova ponašanja, ali izuzev tome prihvaća partnera kao osobu. Da odnos ne bi propao, partneri mogu poraditi na komunikacijskim vještinama. Prema Ducku (1982) u drugoj fazi osoba nije više toliko razočarana odnosom koliko je razočarana partnerom. Kako bi odnos opstao moguće je istaknuti pozitivne osobine partnera. U trećoj se fazi partneri suočavaju sa svojim strahom, problemom i rizikom od prekida odnosa. Četvrta faza, traži od osobe da se suoči s posljedicama, ali i da potraži pomoć od prijatelja ili rodbine. U posljednjoj, petoj fazi, osobe izmišljaju priče o partneru kako bi se lakše pomirile i prihvatile raskid odnosa (Duck, 1982; Reardon, 1998).

3.7. Kultura odgojno–obrazovne ustanove

Kultura odgojno–obrazovne ustanove *obuhvaća nepisana pravila i tradiciju, norme i očekivanja koja prožimaju sve: kako se ljudi ponašaju, kako se oblače, o čemu razgovaraju, traže li od svojih kolega pomoć ili ne i kako se učitelji osjećaju u odnosu na svoj posao i svoje učenike* (Deal i Peterson, 1999, prema, Vujičić, 2011:34). Fullan (1999) je definira kao „živu stvar“ kojoj odnosi djece i učitelja u ustanovi, ali i odnosi između djece i učitelja sa zajednicom daju najveći pečat (Vujičić, 2011). Prema Boyol (1992) kultura odgojno–obrazovne ustanove obuhvaća tri čimbenika: uvjerenja i stavove osoba u ustanovi te vanjskoj okolini, kulturnu normu ustanove te odnose između osoba u ustanovi. Dok Prosser (1999, prema Vujičić, 2007) definira kulturu kao sustav odnosa između ljudi koji se nalaze u tom

odnosu, MacGilchrist i dr. (1995, prema Stoll, 1999:35) prepoznaju kulturu odgojno–obrazovne ustanove prema odnosima među ljudima, radu i upravljanju, okruženju, ali i usmjerenosti na učenje djece, učitelja odnosno odgajatelja. Za školsko unaprjeđenje veliku ulogu ima školska klima i ozračje te sama kultura odgojno–obrazovne ustanove (Vujičić, 2007). Uzajaman odnos prevladava u ustanovi u kojoj se razvija kako osobna, tako i kolektivna kultura, prema Rinaldi (2001).

Odgaj ovisi o kvaliteti komunikacije i interakcije u odnosu između odgajatelja i odgajnika te se zasniva na njihovoj međusobnoj suradnji. Organizacijska kultura implicitan je dio vjerovanja ljudi u određenoj ustanovi te time ostavlja značajan utisak na svaku pojedinu osobu (Domović, 2003).

Nadalje, kultura može imati pozitivan ili negativan utjecaj na samo učenje i istraživanje cijelog procesa odgoja i obrazovanja. Zaposlenici, djeca i učenici žele osjetiti pripadnost, ohrabrenje i podršku, kao i osobe u bilo kojem drugom radnom okruženju (Hinde, 2005). Osim uzajamnog, u kulturi odgojno–obrazovne ustanove prevladava i uzročno–posljedični odnos jer koliko će se uložiti u proces učenja i u sudionike ustanove takva će biti i sama kultura te odgojno–obrazovne ustanove. Važno je istaknuti da promjene u ustanovi mogu olakšati, ali i omesti odnosi između odgajatelja, učitelja, djece, ravnatelja i drugih sudionika ustanove koji zajedno čine dio kulture. Dok ulaskom u svaku odgojno–obrazovnu ustanovu možemo uvidjeti kakva kultura prevladava u njoj s obzirom na odnose među ljudima, njihovom ulaganju, organizaciji i zajedničkom radu te samom okolinom (Vujičić, 2011).

Osim u privatnom životu, razlikujemo i četiri tipa odnosa u poslovnom, nastavničkom životu. Prema Barthu (2006) to su: blizak odnos, neprijateljski odnos, kolegijalni odnos i paralelno igranje koji je najčešći tip odnosa među nastavnicima. Većina nastavnika radi svoj posao izolirano i odvojeno od ostalih nastavnika te je njihov odnos površan. Iako razmjenjuju informacije o učenicima, problemima, ispitima i sudjeluju na sastancima njihova suradnja i odnos su, mogli bismo reći, niske razine. No, prijateljski su odnosi mogući kod onih nastavnika koji su u intenzivnoj interakciji, dijele slična mišljenja i interese. Osim podrške i suradnje u takvom je odnosu lakše razgovarati i dijeliti manje pozitivna iskustva s ostalim

sudionicima škole te zauzvrat očekivati razumijevanje i dobronamjerni savjet te podršku (Bilić i Bašić, 2016).

Poslovan odnos je stabilan ukoliko osobe ispunjavaju očekivanja druge osobe i obrnuto. Za poslovan je odnos ključno steći međusobno povjerenje koje se uočava u moralnim kvalitetama druge osobe, u njezinim intelektualnim sposobnostima te pozitivnom stavu (Fox, 2001).

Osim toga, kultura odgojno–obrazovne ustanove važna je i zbog zajedničkog učenja i življenja gdje je naglasak na recipročnim odnosima učitelja, odgajatelja, djece te njihovoj dvosmjernoj komunikaciji (Vujičić, 2008).

Sustav vrijednosti, znanja, i običaja definira školsko ozračje kojeg čine svi sudionici odgojno–obrazovne ustanove te ono podrazumijeva pozitivne socijalne odnose u ustanovi. Interpretacija ponašanja između nastavnika i učenika uvjetuje međusoban odnos. Svaka je odgojno – obrazovna ustanova posebna i drugačija, a to se očituje u školskom ozračju. Sudionici međusobno utječu jedni na druge te time može doći do promjena ozračja (Jurčić, 2012). Školsko ozračje uključuje razne odnose između svih zaposlenika, između učenika, ali i potiče stručni razvoj nastavnika i slobodu pri donošenju odluka (Zabukovec, 1997, prema Jurčić, 2012). Ukupna zbivanja u nastavi naziva nastavnim ozračjem koje se uzima kao okolinska kvaliteta nastave, prema Jurić (2004).

Svaki je čovjek društveno biće koje većinu vremena provodi u odnosima, grupama i interakcijama s drugim ljudima. Svakodnevni odnosi su važni zbog izgradnje i jačanja samopouzdanja, slike o sebi te zbog toga što čine ljudski život upotpunjenijim i zadovoljnijim (Carl i Duck, 2004). Odnosi koje stječemo u djetinjstvu ostavljaju značajan učinak koji je vidljiv u odrasloj dobi, ali i općenito u budućem životu. Stupanjem u razne odnose čovjeku se pruža nada, snaga, ambicija, no, ponekad i tuga, umor i strah koji zapravo pripremaju čovjeka na uspjeh, to jest neuspjeh u životu. Nadalje, u školskom razdoblju odnosi s vršnjacima najčešće utječu na nas kao osobe te ukoliko prijateljski odnosi nisu zadovoljeni mogu se javiti internalizirani problemi poput anksioznosti i usamljenosti. Između treće i četvrte

godine života djeca stječu prve prijatelje, dok u adolescenciji u prosjeku imaju jednog najboljeg i nekoliko dobrih prijatelja (Bilić i Bašić, 2016).

Huber (1957, prema, Varga, 2015) ukazuje na značajnu povezanost između učenika, učitelja i sadržaja koji su nužni čimbenici određenog procesa–nastave. Ključan je odnos onoga tko uči, tko poučava te onoga što se poučava odnosno uči da bi nastava bila kvalitetna. U početku učenik i učitelj grade odnos najčešće zbog sadržaja nastave, dok se kasnije taj odnos može temeljiti i na drugim sadržajima, a i ne mora (Varga, 2015).

Odgojno se djelovanje gradi na temelju odnosa između odgajatelja i odgajanika, prema Bratanić (1993). Osim usvojenog znanja, nastavnici i odgajatelji trebaju ovladati razna ponašanja i vještine održavanja međusobnih odnosa (Bratanić, 1993).

Kvalitetan interakcijski proces učenja i poučavanja mogući je uspostavljanjem pozitivnog odnosa između odgajatelja i odgajanika, odnosno nastavnika i učenika. Njihov međusobni odnos može rezultirati rastom i razvojem ličnosti (Bratanić, 2002). Osnova međuljudskih odnosa, odnosa u obitelji, školi, nastavi i odgoju jest komunikacija, prema Bratanić (2002). Ista autorica komunikaciju smatra temeljem odgoja i međuljudskih odnosa, ali i ključem uspješne nastave.

Na međuodnose nastavnika i učenika značajan utjecaj ima učenikovo ponašanje i emocionalni odnos prema učenju, a samim time određuje se i ozračje rada u ustanovi. Pozitivni odnosi ključni su za uspješan odgojni rad te za postizanje odgojnih ciljeva (Jurić, 2004).

Postoje razni odnosi u zajednicama, a Buber razlikuje odnos ja – ti i odnos ja – to (prema Kramer i Gawlick, 2003; Dodlek, 2013). Odnos ja – ti smatra se idealom međuljudskog odnosa (Tomić, 2013, prema Varga, 2015), obje su osobe (i ja i ti) jednako vrijedne te je takav odnos zapravo partnerski odnos. S druge strane, odnos ja – to više je karakteriziran za stvari što je vidljivo u nastavi, u odnosu učenika i sadržaja. Perren i suradnici (2012) spominju i odnos prema sebi koji se može prosuditi iz intrapersonalnog ponašanja, dok se težnja učenikova odnosa prema

drugim ljudima za ostvarivanje zajedništva može prosuditi iz interpersonalnog ponašanja (Varga, 2015).

Dakle, učenikov odnos prema sebi, prema drugim ljudima te prema sadržaju kojeg uči vrlo je važno osvijestiti u procesu nastave. Odnos prema sebi obuhvaća samopouzdanje (očituje se u hrabrosti izlaganja raznim situacijama), samopercepciju (odražava se u postupcima) i svijest o sebi. Učenikov odnos prema sadržaju dio je službenog ili skrivenog kurikuluma (Previšić, 2007, prema Varga, 2015). No, odnos učenika prema drugim učenicima dominantan je i važan za razvoj socijalizacije, razreda kao zajednice te za učenikov osjećaj prihvaćenosti. Odnos učenika prema učitelju važan je za aktivno stjecanje znanja (Previšić, 2007, prema Varga, 2015) te se takav odnos naziva i partnerskim odnosom, ali s različitom razinom odgovornosti (Varga, 2015).

Interakcije između učitelja i učenika trebaju se mjeriti kako bi se ispitala njihova priroda te kako bi se valjano objasnio njihov utjecaj na razvoj djece (Settanni, Longobardi i Sclavo, 2015).

Pianta (1999, prema, Granot, 2014) nalaže da pozitivni, dobri odnosi između nastavnika i studenta omogućuju kontrolu emocionalnog i društvenog ponašanja studenata te prilagođavanje zahtjevima škole i učenja (Granot, 2014).

Bush (1954, prema Bratanić i Maršić, 2004) te Brophy i Good (1974) potvrdili su istraživanjima nemogućnost uspostavljanja jednakog odnosa nastavnika sa svim učenicima. Nastavnik stvara sliku o učenicima i određeno mišljenje koje ponekad može biti pogrešno, no i učenici vrlo brzo stvaraju mišljenje o nastavniku na temelju njegovih postupaka i ponašanja. Što je njihovo ponašanje primjerenije, a mišljenje pozitivnije to će njihov međusobni odnos biti više uspješan (Bratanić i Maršić, 2004).

Neki autori poput Pianta (1999, prema, Hamre i Pianta, 2001) proveli su istraživanja kojima se htjela dokazati sumnja u kvalitetu odnosa učitelj–dijete koja može, čak i u djetetovoj ranoj školskoj dobi, reflektirati kasnije uspjehe, ali i probleme u školovanju. Članak autora Hamre i Pianta (2001) ispituje kako su

odgajateljevi odnosi s djecom, s percepcije odgajatelja, povezani s djetetovim akademskim i bihevioralnim ishodom. Rad teoretičara pruža znatan dokaz koji podupire ideju da djeca razvijaju specifične načine rada društvenog svijeta koji se temelje na njihovom iskustvu u odnosima s odgajateljima. Dokazano je da je dječja percepcija, naročito kod odrastanja, vrijednosni indikator kvalitete odnosa (Hamre i Pianta, 2001). U skladu s time, važna je uloga osvještavanja odgajatelja i učitelja kako i koliko kvalitetno uspostavljaju odnose s učenicima i djecom s kojima svakodnevno rade.

Istraživanje dokazuje da djevojčice i dječaci različito „profitiraju“ u određenim aspektima odnosa između djeteta odnosno učenika i učitelja. Dječaci s manjim predispozicijama za dolaženje u konfliktne situacije i manjim oslanjanjem na odgajatelje imaju bolje dugoročne rezultate, dok djevojčice koje ostvaruju zavisne odnose u vrtićima pokazuju više problema u ponašanju u kasnijim godinama života (Hamre i Pianta, 2001).

Pozitivni međuljudski odnosi imaju ključnu ulogu u školi zbog toga što sami odnosi između nastavnika zapravo određuju sve druge odnose koji se razvijaju u školi. Kako bi se stvorilo kvalitetno okruženje za učenje odnosi nastavnika trebali bi biti podržavajući, suradnički, kolegijalni i pozitivni (Bilić i Bašić, 2016). Prema Bratanić (1993) uspješnost nastavnika sakriva se u kvalitetnim, pozitivnim odnosima s učenicima, a manje u stečenom znanju i poznavanju nastavnog predmeta (Bratanić, 1993).

Prijateljski odnosi na poslu mogu ublažiti stres te povećati osjećaj pripadnost i sigurnosti. Nadalje, može doći i do negativnih posljedica poput iskorištavanja za osobnu korist i dobrobit. Često se takav odnos može pretvoriti u sukob među nastavnicima. Najmanje se javljaju sukobi oko zadataka odnosno sukobi između sadržaja i cilja rada nastavnika koji uz konstruktivno rukovanje mogu rezultirati kvalitetnijim rezultatom. Sukobi oko nastavnih metoda mogu doprinijeti promjenama i kvaliteti odgojno–obrazovnog rada. Do sukoba može doći i zbog nejasne ili nedovoljne komunikacije. No to možemo i spriječiti ako se nastavnici međusobno poštuju i uvažavaju (Bilić i Bašić, 2016).

Bush (1954, prema Bratanić, 1993) navodi kako nastavnici trebaju osvijestiti i shvatiti da će sa nekim učenikom imati uspješniji odnos dok se s nekima to neće ostvariti (Bratanić, 1993).

Govoreći o suradničkim i kolegijalnim odnosima treba naglasiti njihovu izrazitu važnost za dobrobit cijele škole, a najviše za nastavnike i učenike. Suradnički odnosi među nastavnicima jesu odnosi u kojima se zajednički postižu ciljevi koji će rezultirati dobrobiti cijele ustanove to jest škole. Suradnja je najkvalitetnija kada nastavnici rade na međusobnoj komunikaciji, poštovanju, postavljanju pitanja, rješavanju problema i slično (Bilić i Bašić, 2016).

Kovačević (2012) je provela istraživanje čiji su rezultati pokazali bolju suradnju nastavnika u školama na selu nego u gradu, ali i bolju suradnju u osnovnim školama naspram zaposlenicima u srednjim školama. Nadalje, kolegijalnost odnosno kolegijalni odnosi obuhvaćaju emocionalno, socijalno i profesionalno područje na poslu te se razlikuju od suradničkih odnosa koji obuhvaćaju samo profesionalno područje, prema Jarzabkowska (2002). Kolegijalni odnosi važni su zbog osjećaja pripadnosti, zbog međusobne potpore te zbog osnivanja povjerenja na radnom mjestu (Bilić i Bašić, 2016).

Kako bi se što bolje razumjela interakcija između nastavnika i učenika potrebna je integracija socio-emocionalne komponente. Wubbels i suradnici (1985, prema, Šimić Šašić, 2011) zaslužni su za kreiranje modela interakcije nastavnika i učenika koji je temeljen na dimenziji utjecaja (kontrola situacije dominantne osobe) i dimenziji blizine (bliskost i suradnja). Između nastavnika i učenika razlikujemo osam tipova interpersonalnih odnosa. Iako nastavnik pristupa prijateljski, on nije blizak s učenicima te ga stoga opisuje direktivan stil. S druge strane, autoritativan nastavnik ima blizak odnos s učenicima. Kod tolerantnog nastavnika vlada sloboda učenika te zbog toga može doći do zbunjenosti, dok nesigurno-tolerantan stil karakterizira nastavničku brigu za učenike, no i toleriranje nereda i neispunjavanje zadataka. Nastavnik nesigurno-agresivnog stila često je u konfliktu s učenicima, dok kod nastavnika represivnog stila učenici poštuju pravila, pomalo se plaše nastavnika te je

atmosfera neugodna. „Mučni“ stil nastavnika obuhvaća metode nesigurno–tolerantnog te se služi i metodama nesigurno–agresivnog stila (Šimić Šašić, 2011).

Zaključno, u ovom poglavlju pokušalo se pokazati kako svaki čovjek ima različite potrebe za stvaranjem i održavanjem odnosa tijekom cijelog života. Dolaskom djeteta na svijet započinje prva interakcija te djetete već tada, na neki način, gradi odnos (prvenstveno s roditeljem ili skrbnikom). Komunikacija je primaran proces kojim se grade međuljudski odnosi te je od velike važnosti održavati pravilnu komunikaciju kako bi se stvorio pozitivan odnos između dvoje ili više ljudi. Osim teorija odnosa, u prethodnom su tekstu navedeni i tipovi i faze odnosa koji nisu jednako izraženi kod svih ljudi. Svaki čovjek, ovisno o vlastitim potrebama i mogućnostima, gradi odnose koji njemu odgovaraju. U odgojno–obrazovnim ustanovama značajan doprinos kulturi i ozračju ustanove daju odnosi između odgajatelja/učitelja i djeteta/učenika koji prevladavaju u određenoj ustanovi. Za odgajateljsku i učiteljsku profesiju vrlo je važno uspostavljanje pozitivnih odnosa s djecom i učenicima zbog toga što takvi odnosi utječu na sve druge odnose i suradnje koje se odvijaju u odgojno–obrazovnim ustanovama.

4. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Svrha ovog rada je prikupiti podatke od studenata zbog utvrđivanja značenja bliskih odnosa te njihove važnosti za buduću profesiju i rad u odgojno –obrazovnoj ustanovi. Podaci dobiveni u ovom malom preliminarom istraživanju mogu okvirno dati smjernice za buduća istraživanja na ovu temu vezanu uz kvalitetu odgojno-obrazovnih ustanova. Primjena dobivenih rezultata se može ogledati u preporukama za oblikovanje sadržaja kolegija koji se bave osobnošću budućih učitelja i odgajatelja kao što je npr. Trening socijalnih vještina.

Temeljni cilj: Utvrditi samoiskazanu spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja s obzirom na relacije s godinama studiranja i studijskim programom

Slijedom temeljnog cilja postavljaju se dva specifična cilja rada:

C1: Utvrditi samoiskazanu spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i samoiskazanu spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih odgajatelja

C2: Utvrditi povezanost između godina studiranja i samoiskazane spremnosti uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja

5. METODA

5.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na Učiteljskom fakultetu u Rijeci, a u njemu je sudjelovalo ukupno (f=291) ispitanika. Njih (f=124) polazi preddiplomsku odnosno (f=135) diplomsku razinu studija. Istraživanje je obuhvatilo 160 ispitanika Učiteljskog smjera te 125 ispitanika Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Tablica 1). Šestero ispitanika nije se izjasnilo koji studijski smjer polazi.

Tablica 1: Distribucija ispitanika prema smjeru studija

UKUPAN BROJ SUDIONIKA	UČITELJSKI STUDIJ	RPOO
291	160	125

Kazalo: *RPOO–Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*

U Tablici 2 vidljivo je da 65 ispitanika polazi prvu godinu studija, 63 drugu godinu, 71 treću godinu studija, 46 ispitanika četvrtu godinu te njih 40 petu godinu studija. Šestero ispitanika nije se izjasnilo koja su studijska godina.

Tablica 2: Distribucija ispitanika prema godini studija

GODINA STUDIJA	BROJ SUDIONIKA	POSTOTAK
1	65	22,3
2	63	21,6
3	71	24,4
4	46	15,8
5	40	13,7
UKUPNO	285	97,9

Iz Tablice 3 vidljivo je da je od ukupnog broja ispitanika (f=291) u istraživanju sudjelovalo 280 ispitanika ženskog spola, dok je njih 11 muškog spola. 149 ispitanika ženskog spola polazi Učiteljski studij, dok njih 131 polazi Rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Ispitanici muškog spola su svi sa Učiteljskog studija.

Tablica 3: Distribucija ispitanika prema spolu

SPOL	UKUPAN BROJ ISPITANIKA	UČITELJSKI STUDIJ	RPOO
M	11	11	0
Ž	280	149	131

Prosječna dob ispitanika iznosi 22 godine. U Tablici 4 vidljivo je da najmlađi ispitanik ima 18 godina, a najstariji ispitanik 48 godina.

Tablica 4: Distribucija ispitanika s obzirom na dob

DOB	BROJ ISPITANIKA	POSTOTAK
18	1	0,3
19	30	10,3
20	62	21,3
21	63	21,6
22	36	12,4
23	41	14,1
24	17	5,8
25	6	2,1
26	4	1,4
27	3	1,0
29	1	0,3

30	1	0,3
30	1	0,3
37	1	0,3
41	1	0,3
43	1	0,3
45	1	0,3
48	1	0,3
UKUPNO	291	100,0

Više od 75% ispitanika nema radno iskustvo, njih 3% ima, dok je prosječni radni staž šest mjeseci, odnosno pola godine. 45 ispitanika nije se izjasnilo o svom radnom iskustvu (Tablica 5).

Tablica 5: Distribucija ispitanika s obzirom na radni staž

RADNI STAŽ	BROJ ISPITANIKA	POSTOTAK
0	219	75,3
1 mjesec	2	0,7
2 mjeseca	2	0,7
4 mjeseca	1	0,3
5 mjeseci	1	0,3
1 godina	8	2,7
2 godine	3	1,0
3 godine	2	0,7
4 godine	1	0,3
5 godina i 3 mjeseca	1	0,3
5 godina i 5 mjeseci	1	0,3
11 godina	1	0,3
15 godina	1	0,3

17 godina	1	0,3
20 godina	1	0,3
25 godina	1	0,3
UKUPNO	246	84,5

5.2. Mjerni instrument i postupak prikupljanja

U istraživanju se koristio jedan integralni *Upitnik za studente učiteljskih fakulteta*. Upitnikom smo željeli prikupiti podatke o iskustvima i mišljenjima studenata budućih ili aktualnih učitelja i odgajatelja. Upitnik se sastoji od općih podataka, argumenata kojima se opisuju razlozi odabranog studija te je raspodijeljen na dio o odnosima, o agresiji, interpersonalnim sukobima te timskom radu. Dio upitnika o odnosima sastoji se od skale *Relationship Style Questionnaire* (Griffin i Bartholomew, 1994), koja ima 30 tvrdnji kojima se opisuju osjećaji o bliskim odnosima. Ponuđeni su odgovori od jedan do pet gdje jedan znači *uopće me ne opisuje*, a pet znači *poprilično me opisuje*. Skala je prevedena kao *Upitnik o odnosima* u okviru ovog istraživanja (više u podpoglavlju prikupljanje podataka).

5.3. Prikupljanje podataka

Istraživanje je provedeno tijekom ljetnog semestra u akademskoj godini 2017./2018 te je obuhvaćalo studente Učiteljskog fakulteta u Rijeci. Za popunjavanje upitnika bilo je predviđeno 10–15 minuta. Sudjelovanje je bilo potpuno anonimno te su ispitanici mogli u bilo kojem trenutku odustati od ispunjavanja upitnika. Podaci su prikupljeni prije, odnosno tijekom nastavnog sata u dogovoru s drugim profesorima kolegija i u dogovoru s mentoricom studentica. U prikupljanju podataka je sudjelovala grupa diplomantica koje su timski prikupljale podatke u sklopu projekta dr.sc. Nataše Vlah „Razine rizika za probleme u ponašanju djece rane razvojne dobi i stručne intervencije“.

5.4. Obrada podataka

Za obradu podataka u ovom radu korišten je program IBM SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences). U analizi su podaci prikazani apsolutnim i relativnim frekvencijama i Spearmanovim korelacijama.

6. REZULTATI I RASPRAVA

6.1. Samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i samoiskazana spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih odgajatelja

Rezultati kojima se realizira prvi cilj biti će prikazani u tablicama apsolutnih (f) i relativnih (%) frekvencija, posebno za buduće odgajatelje i posebno za buduće učitelje.

Tablica 6: Odgovori ispitanika na pitanje „Teško mi je pouzdati se u druge ljude“.

Teško mi je pouzdati se u druge ljude	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	13	10,4	19	11,9
Uglavnom me ne opisuje	32	25,6	35	21,9
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	50	40,0	60	37,5
Djelomično me opisuje	25	20,0	33	20,6
Poprilično me opisuje	5	4,0	13	8,1
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 6 vidljivo je da je najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Teško mi je pouzdati se u druge ljude“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je nešto manje od pola. No, dva puta je više budućih odgajatelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Tek je malo više budućih učitelja koji isto tako smatraju. Generalno gledajući, iz obje skupine ispitanika više je onih koji kažu da ih promatrana čestica Uopće ne opisuje, nego da ih čestica Poprilično opisuje.

Tablica 7: Odgovori ispitanika na pitanje „Jako mi je bitno da se osjećam samostalno“

Jako mi je bitno da se osjećam samostalno	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	-	-	-	-
Uglavnom me ne opisuje	3	2,4	5	3,1
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	13	10,4	18	11,3
Djelomično me opisuje	46	36,8	57	35,6
Poprilično me opisuje	63	50,4	80	50,0
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 7 vidljivo je da je najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Jako mi je bitno da se osjećam samostalno“ kažu da ih Poprilično opisuje. Takvih je nešto više od pola. Niti jedan ispitanik nije odgovorio s Uopće me ne opisuje. No, čak je 21 puta manje budućih odgajatelja koji smatraju da ih čestica Uglavnom ne opisuje. Tek je nešto veći broj budućih učitelja koji isto tako smatraju.

Tablica 8: Odgovori ispitanika na pitanje „Lako se zbližavam s drugim ljudima“

Lako se zbližavam s drugim ljudima	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	1	0,8	7	4,4
Uglavnom me ne opisuje	14	11,2	21	13,1
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	34	27,2	42	26,3
Djelomično me opisuje	44	35,2	44	27,5
Poprilično me opisuje	32	25,6	45	28,1
Ukupno	125	100,0	159	99,4
Nema podataka	-	-	1	0,6

Iz Tablice 8 vidljivo je da je najviše ispitanika iz skupine budućih odgajatelja koji za promatranu česticu „Lako se zbližavam s drugim ljudima“ kažu da ih Djelomično opisuje, dok skupina budućih učitelja kaže da ih Poprilično opisuje. Zbrojivši kategorije Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 60,8% budućih odgajatelja i 55,6% budućih učitelja. No, šest puta je manje budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Nešto je manje budućih odgajatelja koji isto tako smatraju.

Tablica 9: Odgovori ispitanika na pitanje „Želim se posve sjediniti s drugom osobom“

Želim se posve sjediniti s drugom osobom	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	7	5,6	9	5,6
Uglavnom me ne opisuje	16	12,8	22	13,8
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	48	38,4	50	31,3
Djelomično me opisuje	36	28,8	53	33,1
Poprilično me opisuje	18	14,4	24	15,0
Ukupno	125	100,0	158	98,8
Nema podataka	-	-	2	1,2

Iz Tablice 9 vidljivo je da najviše ispitanika iz skupine budućih odgajatelja koji za promatranu česticu „Lako se zbližavam s drugim ljudima“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje, dok skupina budućih učitelja kaže da ih Djelomično opisuje. Takvih je budućih odgajatelja 38,4%, dok je budućih učitelja 33,1% ukupnog broja ispitanika. No, tri puta je manje budućih odgajatelja i budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje, nego da ih Poprilično opisuje. Iz obje skupine ispitanika više je onih koje navedena čestica Djelomično i Poprilično opisuje, dok je prilično manji broj onih ispitanika koje čestica ne opisuje.

Tablica 10: Odgovori ispitanika na pitanje „Bojim se da ću biti povrijeđen/a ako si dozvolim da postanem previše blizak/a s drugima“.

Bojim se da ću biti povrijeđen/a ako si dozvolim da postanem previše blizak/a s drugima	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	25	20,0	19	11,9
Uglavnom me ne opisuje	21	16,8	43	26,9
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	38	30,4	46	28,8
Djelomično me opisuje	26	20,8	34	21,3
Poprilično me opisuje	15	12,0	18	11,3
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 10 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Bojim se da ću biti povrijeđen/a ako si dozvolim da postanem previše blizak/a s drugima“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je nešto manje od trećine ukupnog broja ispitanika te su odgovori podjednako distribuirani. Drugim riječima, takvih je budućih odgajatelja 30,4%, dok je budućih učitelja 28,8%. No, 8% je više budućih odgajatelja koji smatraju da ih to uopće ne opisuje. nego da ih poprilično opisuje. Tek je 0,6% budućih učitelja koji isto tako smatraju.

Tablica 11: Odgovori ispitanika na pitanje „Osjećam se ugodno i bez bliskih emocionalnih odnosa“

Osjećam se ugodno i bez bliskih emocionalnih odnosa	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	28	22,4	30	18,8
Uglavnom me ne opisuje	30	24,0	47	29,4
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	44	35,2	45	28,1
Djelomično me opisuje	20	16,0	29	18,1
Poprilično me opisuje	3	2,4	9	5,6
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Nema podataka

Iz Tablice 11 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Osjećam se ugodno i bez bliskih emocionalnih odnosa“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je oko trećine ukupnog broja ispitanika. Točnije, 35,2% budućih odgajatelja te 28,1% budućih učitelja. No, devet puta je više budućih odgajatelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje, nego da ih Poprilično opisuje. Tek je nešto manje budućih učitelja koji isto tako smatraju. Generalno gledajući, veći broj ispitanika iz obje skupine smatra da ih čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 12: odgovori ispitanika na pitanje „Nisam siguran/a da će drugi biti tu za mene kada ih budem trebao/la“

Nisam siguran/a da će drugi biti tu za mene kada ih budem trebao/la	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	24	19,2	30	18,8
Uglavnom me ne opisuje	34	27,2	33	20,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	39	31,2	52	32,5
Djelomično me opisuje	22	17,6	29	18,1
Poprilično me opisuje	6	4,8	15	9,4
Ukupno	125	100,0	159	99,4
Nema podataka	-	-	1	0,6

Iz Tablice 12 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Nisam siguran/a da će drugi biti tu za mene kada ih budem trebao/la“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je oko trećine ukupnog broja ispitanika odnosno 31,2% budućih odgajatelja i 32,5% budućih učitelja. No, četiri puta je više budućih odgajatelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje. nego da ih Poprilično opisuje. Tek je nešto manje budućih učitelja koji isto tako smatraju. Generalno gledajući, više je ispitanika koji smatraju da ih čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 13: Odgovori ispitanika na pitanje „Želim biti potpuno emocionalno blizak/a s drugima“

Želim biti potpuno emocionalno blizak/a s drugima	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	9	7,2	7	4,4
Uglavnom me ne opisuje	12	9,6	27	16,9
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	52	41,6	58	36,3
Djelomično me opisuje	39	31,2	48	30,0
Poprilično me opisuje	13	10,4	19	11,9
Ukupno	125	100,0	159	99,4
Nema podataka	-	-	1	0,6

Iz Tablice 13 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Želim biti potpuno emocionalno blizak/a s drugima“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je nešto manje od pola. Zbrojivši kategorije Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 41,6% budućih odgajatelja i 41,9% budućih učitelja. No, skoro je tri puta manje budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje, nego da ih Poprilično opisuje. Dok je nešto više budućih odgajatelja koji isto tako smatraju.

Tablica 14: Odgovori ispitanika na pitanje „Bojim se da ću ostati sam/a“

Bojim se da ću ostati sam/a	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	53	42,4	66	41,3
Uglavnom me ne opisuje	38	30,4	30	18,8
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	15	12,0	32	20,0
Djelomično me opisuje	11	8,8	21	13,1
Poprilično me opisuje	8	6,4	11	6,9
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 14 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Bojim se da ću ostati sam/a“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je nešto manje od pola. No, šest puta je više budućih odgajatelja i budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje. nego da ih Poprilično opisuje. Zbrojivši kategorije Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže tek 15,2% budućih odgajatelja i 20% budućih učitelja.

Tablica 15: Odgovori ispitanika na pitanje „Osjećam se dobro kada ovisim o drugim osobama“

Osjećam se dobro kada ovisim o drugim osobama	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	1	0,8	1	0,6
Uglavnom me ne opisuje	2	1,6	7	4,4
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	8	6,4	17	10,6
Djelomično me opisuje	27	21,6	39	24,4
Poprilično me opisuje	87	69,6	96	60,0
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 15 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Osjećam se dobro kada ovisim o drugim osobama“ kažu da ih Poprilično opisuje. Takvih je više od pola. Točnije, 69,7% budućih odgajatelja te 60,0% budućih učitelja. Tek je 0,8% budućih odgajatelja koji smatraju da ih čestica Uopće ne opisuje te 0,6% budućih učitelja koji isto tako smatraju. Dakle, vidljiva je velika razlika u mišljenjima obje skupine ispitanika između kategorija Uopće me ne opisuje i Poprilično me opisuje.

Tablica 16: Odgovori ispitanika na pitanje „Često se brinem da me partner/ica s kojim/om sam u romantičnoj vezi ne voli“.

Često se brinem da me partner/ica s kojim/om sam u romantičnoj vezi ne voli	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	82	65,6	89	55,6
Uglavnom me ne opisuje	21	16,8	33	20,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	14	11,2	23	14,4
Djelomično me opisuje	8	6,4	7	4,4
Poprilično me opisuje	-	-	5	3,1
Ukupno	125	100,0	157	98,1
Nema podataka	-	-	3	1,9

Iz Tablice 16 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Često se brinem da me partner/ica s kojim/om sam u romantičnoj vezi ne voli“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je više od 55% ukupnog broja ispitanika. No, osamnaest puta je više budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje, nego da ih Poprilično opisuje, dok od budućih odgajatelja nitko ne smatra da ih čestica Poprilično opisuje. Deset je puta više budućih odgajatelja koji smatraju da ih navedena čestica Uopće ne opisuje, nego da ih Djelomično opisuje. Generalno gledajući, skoro 80% ispitanika iz obje skupine smatra da ih čestica ne opisuje, dok manje od 10% ispitanika kaže da ih opisuje.

Tablica 17: Odgovori ispitanika na pitanje „Teško mi je potpuno vjerovati drugim ljudima“.

Teško mi je potpuno vjerovati drugim ljudima	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	19	15,2	17	10,6
Uglavnom me ne opisuje	28	22,4	33	20,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	50	40,0	56	35,0
Djelomično me opisuje	21	16,8	29	18,1
Poprilično me opisuje	7	5,6	24	15,0
Ukupno	125	100,0	159	99,4
Nema podataka	-	-	1	0,6

Iz Tablice 17 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Teško mi je potpuno vjerovati drugim ljudima“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je nešto manje od pola. No, tri puta je više budućih odgajatelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje, nego da ih Poprilično opisuje. Što se tiče budućih učitelja, nešto je više onih koji smatraju da ih navedena čestica Poprilično opisuje nego da ih Uopće ne opisuje. Generalno gledajući, nešto je više budućih odgajatelja koji smatraju da ih čestica ne opisuje, nego da ih opisuje, dok je kod budućih učitelja obrnuto. Dakle, malo je više budućih učitelja koji kažu da ih čestica opisuje, nego da ih ne opisuje.

Tablica 18: Odgovori ispitanika na pitanje „Bojim se da će mi se drugi previše približiti“.

Bojim se da će mi se drugi previše približiti	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	61	48,8	62	38,8
Uglavnom me ne opisuje	35	28,0	54	33,8
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	22	17,6	29	18,1
Djelomično me opisuje	5	4,0	7	4,4
Poprilično me opisuje	2	1,6	5	3,1
Ukupno	125	100,0	157	98,1
Nema podataka	-	-	3	1,9

Iz Tablice 18 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Bojim se da će mi se drugi previše približiti“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je skoro pola od ukupnog broja ispitanika. Zbrojivši kategorije Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 76,8% budućih odgajatelja i 72,6% budućih učitelja. Dok manjina ispitanika smatra da ih čestica Poprilično opisuje. Takvih je 1,6% budućih odgajatelja i 3,1% budućih učitelja. Generalno gledajući, velika većina ukupnog broja ispitanika smatra da ih čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 19: Odgovori ispitanika na pitanje „Želim emocionalno bliske odnose“.

Želim emocionalno bliske odnose	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	3	2,4	7	4,4
Uglavnom me ne opisuje	7	5,6	11	6,9
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	34	27,2	42	26,3
Djelomično me opisuje	45	36,0	58	36,3
Poprilično me opisuje	35	28,0	42	26,3
Ukupno	124	99,2	160	100,0
Nema podataka	1	0,8	-	-

Iz Tablice 19 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Želim emocionalno bliske odnose“ kažu da ih Djelomično opisuje. Takvih je malo više od trećine ukupnog broja ispitanika. Točnije, 36,0% budućih odgajatelja i 36,3% budućih učitelja. Šest puta je manje budućih učitelja koji kažu da ih navedena čestica Uopće ne opisuje. nego da ih Poprilično opisuje. Nešto je manje budućih odgajatelja koji isto tako smatraju. Generalno gledajući, više od polovice (50%) ukupnog broja ispitanika iz obje skupine smatra da ih čestica opisuje dok je oko 10% iz svake skupine onih koji kažu da ih to ne opisuje. Rezultati su dobiveni zbrajanjem kategorija Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje te kategorija Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje.

Tablica 20: Odgovori ispitanika na pitanje „Osjećam se ugodno kada drugi ljudi ovise o meni“.

Osjećam se ugodno kada drugi ljudi ovise o meni	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	43	34,4	34	21,3
Uglavnom me ne opisuje	29	23,2	41	25,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	39	31,2	58	36,3
Djelomično me opisuje	11	8,8	20	12,5
Poprilično me opisuje	3	2,4	7	4,4
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 20 vidljivo je da najviše ispitanika budućih odgajatelja koji za promatranu česticu „Osjećam se ugodno kada drugi ljudi ovise o meni“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je trećina ukupnog broja ispitanika. Najviše ispitanika budućih učitelja smatra da ih čestica Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je malo više od trećine ukupnog broja ispitanika. Uspoređujući kategorije Uopće me ne opisuje i Poprilično me opisuje vidljivo je da je pet puta manje budućih učitelja koji smatraju da ih čestica Poprilično opisuje, dok je budućih odgajatelja, koji dijele isto mišljenje, nešto manje. Zbrojivši kategorije Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 57,6% budućih odgajatelja i 46,9% budućih učitelja. Dakle, generalno gledajući, veći broj ukupnog broja ispitanika smatra da ih čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 21: Odgovori ispitanika na pitanje „Bojim se da me drugi ne cijene onoliko koliko ja cijenim njih“.

Bojim se da me drugi ne cijene onoliko koliko ja cijenim njih	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	19	15,2	21	13,1
Uglavnom me ne opisuje	31	24,8	33	20,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	37	29,6	41	25,6
Djelomično me opisuje	26	20,8	42	26,3
Poprilično me opisuje	12	9,6	23	14,4
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 21 vidljivo je da najviše ispitanika budućih odgajatelja koji za promatranu česticu „Bojim se da me drugi ne cijene onoliko koliko ja cijenim njih“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je malo manje od trećine ukupnog broja ispitanika (29,6%). Najviše ispitanika budućih učitelja smatra da ih čestica Djelomično opisuje. Takvih je manje od trećine ukupnog broja ispitanika (26,3%). Vidljiva je vrlo mala razlika u obje skupine ispitanika između kategorija Uopće me ne opisuje i Poprilično me opisuje. 5,6% iznosi razlika kod budućih odgajatelja te 1,3% kod budućih učitelja. No, više je budućih odgajatelja koji smatraju da ih čestica Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje dok je obrnuto kod budućih učitelja. Više je onih koji smatraju da ih čestica Poprilično opisuje nego da ih Uopće ne opisuje. Generalno gledajući, odgovori su podjednako distribuirani.

Tablica 22: Odgovori ispitanika na pitanje „Ljudi nisu nikada tu kada ih trebaš“.

Ljudi nisu nikada tu kada ih trebaš	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	49	39,2	39	24,4
Uglavnom me ne opisuje	33	26,4	48	30,0
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	30	24,0	46	28,8
Djelomično me opisuje	9	7,2	21	13,1
Poprilično me opisuje	3	2,4	5	3,1
Ukupno	124	99,2	159	99,4
Nema podataka	1	0,8	1	0,6

Iz Tablice 22 vidljivo je da najviše ispitanika budućih odgajatelja koji za promatranu česticu „Ljudi nisu nikada tu kada ih trebaš“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je manje od pola ukupnog broja ispitanika (39,2%). Najviše ispitanika budućih učitelja smatra da ih čestica Uglavnom ne opisuje. Takvih je nešto manje od trećine ukupnog broja ispitanika (30%). Zbrojivši kategorije Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 65,6% budućih odgajatelja i 54,4% budućih učitelja. Dakle, više od polovice ukupnog broja ispitanika smatra da ih čestica ne opisuje, dok je puno manji broj ispitanika koji smatra da ih čestica opisuje (9,6% budućih odgajatelja i 16,2% budućih učitelja). Postotak je dobiven zbrajanjem kategorija Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje.

Tablica 23: Odgovori ispitanika na pitanje „Ponekad moja želja da se potpuno povežem s drugom osobom otjera ljude“.

Ponekad moja želja da se potpuno povežem s drugom osobom otjera ljude	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	69	55,2	76	47,5
Uglavnom me ne opisuje	32	25,6	38	23,8
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	13	10,4	26	16,3
Djelomično me opisuje	7	5,6	15	9,4
Poprilično me opisuje	4	3,2	5	3,1
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 23 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Ponekad moja želja da se potpuno povežem s drugom osobom otjera ljude“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je pola od ukupnog broja ispitanika. No, petnaest puta je više budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Tek je nešto veći broj budućih odgajatelja koji isto tako smatraju. Generalno gledajući, velika većina ukupnog broja ispitanika smatra da ih čestica ne opisuje dok vrlo mali broj ispitanika smatra da ih to opisuje.

Tablica 24: Odgovori ispitanika na pitanje „Veoma mi je bitno da se osjećam neovisno“

Veoma mi je bitno da se osjećam neovisno	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	4	3,2	4	2,5
Uglavnom me ne opisuje	7	5,6	13	8,1
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	18	14,4	20	12,5
Djelomično me opisuje	41	32,8	55	34,4
Poprilično me opisuje	55	44,0	68	42,5
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 24 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Veoma mi je bitno da se osjećam neovisno“ kažu da ih Poprilično opisuje. Takvih je nešto manje od pola. Zbrojivši kategorije Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 76,8% budućih odgajatelja i 76,9% budućih učitelja. Dok je oko 10% ispitanika iz obje skupine koji smatraju da ih čestica ne opisuje. Navedeni postotak dobiven je zbrajanjem kategorija Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje. Generalno gledajući, vrlo veliki broj ukupnog broja ispitanika kaže da ih navedena čestica opisuje nego da ih ne opisuje. Rezultati su podjednako distribuirani.

Tablica 25: Odgovori ispitanika na pitanje „Jako sam nervozan/a kada mi se netko previše približi“.

Jako sam nervozan/a kada mi se netko previše približi	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	53	42,4	65	40,6
Uglavnom me ne opisuje	44	35,2	39	24,4
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	18	14,4	36	22,5
Djelomično me opisuje	6	4,8	11	6,9
Poprilično me opisuje	3	2,4	9	5,6
Ukupno	124	99,2	160	100,0
Nema podataka	1	0,8	-	-

Iz Tablice 25 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Jako sam nervozan/a kada mi se netko previše približi“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je nešto manje od pola (42,4% budućih odgajatelja i 40,6% budućih učitelja). No, sedam je puta više budućih učitelja koji smatraju da ih čestica Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Tek je nešto veći broj budućih odgajatelja koji isto tako smatraju. Generalno gledajući, velika većina ukupnog broja ispitanika smatra da ih navedena čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 26: Odgovori ispitanika na pitanje „Često se brinem da romantični partneri neće htjeti ostati sa mnom“.

Često se brinem da romantični partneri neće htjeti ostati sa mnom	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	77	61,6	76	47,5
Uglavnom me ne opisuje	20	16,0	30	18,8
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	17	13,6	31	19,4
Djelomično me opisuje	9	7,2	15	9,4
Poprilično me opisuje	2	1,6	4	2,5
Ukupno	125	100,0	156	97,5
Nema podataka	-	-	4	2,5

Iz Tablice 26 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Često se brinem da romantični partneri neće htjeti ostati sa mnom“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je više od 60% budućih odgajatelja te nešto manje od pola (50%) budućih učitelja ukupnog broja ispitanika. Odgovori su podjednako distribuirani. Zbrojivši kategorije Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže tek 8,8% budućih odgajatelja i 11,9% budućih učitelja. Generalno gledajući, velika većina ukupnog broja ispitanika smatra da ih čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 27: Odgovori ispitanika na pitanje „Radije ne bih da drugi ljudi ovise o meni“.

Radije ne bih da drugi ljudi ovise o meni	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	19	15,2	18	11,3
Uglavnom me ne opisuje	23	18,4	39	24,4
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	45	36,0	56	35,0
Djelomično me opisuje	21	16,8	31	19,4
Poprilično me opisuje	17	13,6	16	10,0
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 27 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Radije ne bih da drugi ljudi ovise o meni“ kažu da ih Niti ne opisuje, niti opisuje. Takvih je malo više od trećine ukupnog broja ispitanika. Vidljiva je i podjednaka distribucija odgovora. Uspoređujući kategorije Uopće me ne opisuje i Poprilično me opisuje uočljiva je vrlo mala razlika u odgovorima kod obje skupine ispitanika. Ta razlika iznosi 1,6% kod budućih odgajatelja te 1,3% kod budućih učitelja. Generalno gledajući, nešto je veći broj ispitanika u obje skupine koji smatraju da ih čestica ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 28: Odgovori ispitanika na pitanje „Bojim se da ću biti napuštena“.

Bojim se da ću biti napušten/a	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	81	64,8	83	51,9
Uglavnom me ne opisuje	18	14,4	34	21,3
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	13	10,4	24	15,0
Djelomično me opisuje	9	7,2	13	8,1
Poprilično me opisuje	3	2,4	6	3,8
Ukupno	124	99,2	160	100,0
Nema podataka	1	0,8	-	-

Iz Tablice 28 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Bojim se da ću biti napušten/a“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je nešto više od pola (64,8% budućih odgajatelja i 51,9% budućih učitelja). Tek 2,4% budućih odgajatelja smatra da ih čestica Poprilično opisuje, dok je takvih budućih učitelja 3,8%.

Tablica 29: Odgovori ispitanika na pitanje „Osjećam se nekako nelagodno u blizini drugih ljudi“.

Osjećam se nekako nelagodno u blizini drugih ljudi	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	76	60,8	86	53,8
Uglavnom me ne opisuje	31	24,8	36	22,5
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	14	11,2	26	16,3
Djelomično me opisuje	3	2,4	8	5,0
Poprilično me opisuje	-	-	4	2,5
Ukupno	124	99,2	160	100,0
Nema podataka	1	0,8	-	-

Iz Tablice 29 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Osjećam se nekako nelagodno u blizini drugih ljudi“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je nešto više od pola. Za promatranu česticu niti jedan ispitanik budućih odgajatelja ne smatra da ga Poprilično opisuje, dok je budućih učitelja 2,5% koji dijele isto mišljenje. Zbrojivši kategorije Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 85,6% budućih odgajatelja i 76,3% budućih učitelja.

Tablica 30: Odgovori ispitanika na pitanje „Čini mi se da drugi ljudi oklijevaju biti bliski sa mnom onoliko koliko bih ja htio/la“.

Čini mi se da drugi ljudi oklijevaju biti bliski sa mnom onoliko koliko bih ja htio/la	odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	66	52,8	73	45,6
Uglavnom me ne opisuje	37	29,6	42	26,3
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	16	12,8	28	17,5
Djelomično me opisuje	6	4,8	14	8,8
Poprilično me opisuje	-	-	3	1,9
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 30 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Čini mi se da drugi ljudi oklijevaju biti bliski sa mnom onoliko koliko bih ja htio/la“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je nešto više od pola ukupnog broja ispitanika odgajatelja (52,8%) te nešto manje od pola ukupnog broja ispitanika učitelja (45,6%). Za promatranu česticu niti jedan ispitanik budućih odgajatelja ne smatra da ga Poprilično opisuje, dok je budućih učitelja tek 1,9% koji dijele isto mišljenje. Zbrojivši kategorije Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne

opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 82,4% budućih odgajatelja i 71,9% budućih učitelja. Dakle, velika većina ispitanika smatra da ih tvrdnja ne opisuje nego da ih opisuje.

Tablica 31: Odgovori ispitanika na pitanje „Radije ne bih ovisio/la o drugima“.

Radije ne bih ovisio/la o drugima	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	13	10,4	15	9,4
Uglavnom me ne opisuje	12	9,6	17	10,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	17	13,6	26	16,3
Djelomično me opisuje	32	25,6	43	26,9
Poprilično me opisuje	51	40,8	58	36,3
Ukupno	125	100,0	159	99,4
Nema podataka	-	-	1	0,6

Iz Tablice 31 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Radije ne bih ovisio/la o drugima“ kažu da ih Poprilično opisuje. Takvih je skoro pola. Četiri puta je manje budućih odgajatelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Budući učitelji smatraju slično, premda neutralnije. Ovi su podaci podjednako distribuirani. Te generalno gledajući, iz obje skupine ispitanika najviše njih kaže da ih navedena čestica opisuje nego da ih ne opisuje.

Tablica 32: Odgovori ispitanika na pitanje „Znam da će drugi biti tu za mene kada ih zatrebam“.

Znam da će drugi biti tu za mene kada ih zatrebam	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	-	-	10	6,3
Uglavnom me ne opisuje	7	5,6	10	6,3
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	36	28,8	46	28,8
Djelomično me opisuje	49	39,2	55	34,4
Poprilično me opisuje	33	26,4	37	23,1
Ukupno	125	100,0	158	98,8
Nema podataka	-	-	2	1,2

Iz Tablice 32 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Znam da će drugi biti tu za mene kada ih zatrebam“ kažu da ih Djelomično opisuje. Takvih je nešto više od trećine ukupnog broja ispitanika. Četiri puta je manje budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Niti jedan ispitanik budućih odgajatelja ne smatra da ga navedena čestica Poprilično opisuje. Zbrojivši kategorije Djelomično me opisuje i Poprilično me opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 65,6% budućih odgajatelja i 57,5% budućih učitelja. Generalno gledajući, većina ispitanika kaže da ih čestica opisuje nego da ih ne opisuje.

Tablica 33: Odgovori ispitanika na pitanje „Bojim se da me drugi neće prihvatiti“.

Bojim se da me drugi neće prihvatiti	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	57	45,6	58	36,3
Uglavnom me ne opisuje	32	25,6	41	25,6
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	23	18,4	39	24,4
Djelomično me opisuje	9	7,2	20	12,5
Poprilično me opisuje	3	2,4	2	1,3
Ukupno	124	99,2	160	100,0
Nema podataka	1	0,8	-	-

Iz Tablice 33 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Bojim se da me drugi neće prihvatiti“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je skoro pola. Osim toga, vidljiva je podjednaka distribucija odgovora. Tek 2,4% ukupnog broja budućih odgajatelja i 1,3% budućih učitelja smatra da ih čestica Poprilično opisuje. Generalno gledajući, većina ispitanika kaže da ih čestica ne opisuje dok je mali broj onih ispitanika koji kažu da ih opisuje.

Tablica 34: Odgovori ispitanika na pitanje „Ljudi često žele da im budem bliskiji/a nego što je meni ugodno“.

Ljudi često žele da im budem bliskiji/a nego što je meni ugodno	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	45	36,0	50	31,3
Uglavnom me ne opisuje	34	27,2	51	31,9
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	33	26,4	34	21,3
Djelomično me opisuje	10	8,0	15	9,4
Poprilično me opisuje	3	2,4	10	6,3
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 34 je da najviše ispitanika budućih odgajatelja koji za promatranu česticu „Ljudi često žele da im budem bliskiji/a nego što je meni ugodno“ kažu da ih Uopće ne opisuje. Takvih je malo više od trećine ukupnog broja ispitanika. Najviše ispitanika budućih učitelja za promatranu česticu kaže da ih Uglavnom ne opisuje. Takvih je trećina ukupnog broja ispitanika. Zbrojivši kategorije Uopće me ne opisuje i Uglavnom me ne opisuje dobiva se rezultat prema kojemu se s navedenom česticom slaže 63,2% budućih odgajatelja i 63,2% budućih učitelja. Pet puta je više budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Tek je nešto više budućih odgajatelja koji isto tako smatraju.

Tablica 35: Odgovori ispitanika na pitanje „Relativno se lako zbližavam s drugima“.

Relativno se lako zbližavam s drugima	Odgajatelji		učitelji	
	f	%	f	%
Uopće me ne opisuje	3	2,4	6	3,8
Uglavnom me ne opisuje	10	8,0	18	11,3
Niti me ne opisuje, niti me opisuje	33	26,4	43	26,9
Djelomično me opisuje	48	38,4	53	33,1
Poprilično me opisuje	31	24,8	40	25,0
Ukupno	125	100,0	160	100,0

Iz Tablice 35 vidljivo je da najviše ispitanika iz obje skupine koji za promatranu česticu „Relativno se lako zbližavam s drugima“ kažu da ih Djelomično opisuje. Takvih je trećina ukupnog broja ispitanika. No, šest puta je manje budućih učitelja koji smatraju da ih to Uopće ne opisuje nego da ih Poprilično opisuje. Budući odgajatelji smatraju slično, premda neutralnije. Generalno gledajući, većina

ispitanika kaže da ih čestica opisuje, dok je manje onih koji smatraju da ih to ne opisuje.

Dakle, iz prethodnih tablica se može generalno zaključiti sljedeće: nema prevelikog odstupanja i razlika u mišljenjima između skupine odgajatelja i skupine učitelja. Analizirajući postavljene čestice, vidljivo je da većina ispitanika i odgajatelja i učitelja ima podjednako mišljenje. Male razlike u mišljenju vidljive su u nekoliko čestica. To su: „Lako se zblížavam s drugim ljudima“, „Želim se posve sjediniti s drugom osobom“, „Osjećam se ugodno kada drugi ljudi ovise o meni“, „Bojim se da me drugi ne cijene onoliko koliko ja cijenim njih“, „Ljudi nisu nikada tu kada ih trebaš“ i „Ljudi često žele da im budem bliskiji/a nego što je meni ugodno“ na način da najviše ispitanika iz skupine odgajatelja nije odabralo istu kategoriju kao najviše ispitanika iz skupine učitelja. Te su razlike vrlo malene, a kategorije koje su odabrane u spomenutim česticama slijede jedna nakon druge u postavljenoj skali Upitnika. Primjerice, najviše ispitanika iz skupine odgajatelja za česticu „Ljudi nisu nikada tu kada ih trebaš“ kažu da ih Uopće ne opisuje, dok najviše ispitanika iz skupine učitelja kaže da ih ista čestica Uglavnom ne opisuje. Mogli bismo reći da su rezultati pozitivni i očekivani zbog toga što za buduću profesiju, bilo učitelja ili odgajatelja, vrlo je važan stav, upornost, karizma, profesionalnost i ostale karakteristike koje se cijene. Osim toga, rezultati pokazuju da su u istraživanju sudjelovali budući učitelji i odgajatelji koji su samostalne, neovisne osobe, osobe kojima su važni bliski odnosi, koji shvaćaju važnost uspostavljanja bliskih odnosa, kako na privatnom tako i na poslovnom dijelu. Osobe koje smatraju da će drugi biti tu za njih, osobe koje lako osnivaju odnose bez neugodnosti i srama. Za profesiju učitelja i odgajatelja potrebna je i samostalnost, samouvjerenost, entuzijizam, ljubav, razumijevanje, podrška, samopoštovanje te samo pridavanje važnosti odnosima jer bez kvalitetnih pozitivnih odnosa odgojno – obrazovna ustanova ne može omogućiti rast i razvoj svakog djeteta. Zanimljivo je kako je najviše ispitanika na česticu „Osjećam se dobro kada ovisim o drugim osobama“ odgovorilo s Poprilično me opisuje, dok na česticu „Osjećam se ugodno kada drugi ljudi ovise o meni“ kažu da ih Uopće ili Uglavnom ne opisuje. Ispitanici nalažu da vole ovisiti o drugim ljudima što se može protumačiti na način da koliko god imali

godina i iskustva u životu, nekada se osjećamo bolje kada znamo da imamo nekog o kome ovisimo, koga volimo i bez koga ne možemo. No, ovisiti o nekome često može utjecati loše na nas i naš odnos stoga treba biti oprezan, usmjeriti se na sebe i što manje ovisiti o drugim osobama. Tako su i ispitanici naveli da se ne osjećaju ugodno kada drugi ovise o njima. Pretpostavka je da se ne osjećaju ugodno zbog brige, više pažnje, ulaganja, kontrole da se ne povrijedi previše druga osoba i slično. Ako ispitanicima nije ugodno da drugi ovise o njima tada bi se trebali zapitati i razmisliti da li se osjećaju isto tako osobe o kojima ovise ispitanici ovog istraživanja.

Dakle, moglo bi se reći da ipak postoji jedan dio studenata Učiteljskog fakulteta u Rijeci koji teorijski gledano nemaju zrele sposobnosti uspostavljanja bliskih odnosa, prema vlastitom samoiskazu te bi oni trebali možda biti uključivani u određene oblike dodatne podrške za učenje i održavanje uspostavljanja bliskih odnosa. Posebice ukoliko vjerujemo da će to pomoći da budu profesionalniji učitelji i odgajatelji.

6.2. Povezanost između godina studiranja i samoiskazane spremnosti uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja

Tablica 36: Relacija s godinom studiranja

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
Geodina	-.06	.09	.05	.09	-.10	-.04	-.02	.12	-.07	.02	-.04	-.06	-.11	.15 ^{**}	.01	-.01	-.05	-.04	.12 ^{**}	-.05	-.11	.06	-.07	-.05	-.11	.00	.04	-.11	-.01	.07
studiranga																														

Dakle, iz prethodne tablice može se zaključiti da od promatranih 30 čestica u Skali *Relationship Scales Questionnaire* ponuđenih 30 čestica samo su dvije nisko pozitivno povezane s godinom studiranja. To su čestice „Želim emocionalno bliske odnose“ i „Veoma mi je bitno da se osjećam neovisno“. Očekivano je da su svakoj osobi važni bliski odnosi s njima dragim i bitnim ljudima zbog toga što su odnosi temelj ljudskog života. Potrebno je mnogo ulaganja, truda i brige za uspostavljanje, ali i održavanje odnosa. Što osoba postaje starija ujedno i zrelija, to su joj važniji emocionalno bliski odnosi. Samim time, osoba će više ulagati u taj odnos, gledati će ga s više ljubavi i poštovanja, a ukoliko je riječ o odnosu između osoba koje imaju vrlo važnu ulogu i značenje u životu tek će tada osoba njegovati taj odnos kako se ne bi uništio. Druga, pozitivno povezana čestica s godinom studiranja nalaže da je studentima važno da se osjećaju neovisno. Sazrijevanjem i odrastanjem u odraslu samostalnu osobu postajemo neovisni. Drugim riječima, neovisnost je potrebna svakoj osobi kako bi izgradila svoj karakter, postala samostalna, vodila brigu o sebi i svojim potrebama te kako bi sama upravljala vlastitim životom i odlukama. Što je osoba starija to joj je važnije osjećati se neovisno, imati pravo na razmišljanje, donošenje vlastitih odluka i izbora te samim time izgrađivati odnose po vlastitom izboru, njegovati odnose koji njima odgovaraju i koji su im važni, a prekinuti, ukoliko je moguće, one odnose koji negativno utječu na njih. Zanimljivo je da na velikoj većini čestica nema povezanosti s godinom studiranja. Zašto je tome tako? Jesu li možda studenti već formirane osobe kada upisuju studij? Dakako bilo bi interesantno provesti istraživanja kojima bi se došlo do novih činjenica i odgovora na prethodna pitanja.

7. ZAKLJUČAK

Međuljudski odnosi čine temelj svakog života te se može reći da su odnosi ono što mi učinimo s njima. Svaka osoba može uspostaviti, njegovati, ali i raskinuti odnos, no ponekad se to događa zbog drugih faktora iz okoline. Odnosi se odvijaju svakodnevno, bilo kada i bilo gdje. Svako ljudsko biće ima potrebu za uspostavljanjem bliskih odnosa koji bi, osim u privatnom životu, trebali biti kvalitetni i pozitivni i u poslovnom životu. Odgajatelji i učitelji trebali bi biti uzor djeci/učenicima njegujući pozitivne odnose koje će djeca kasnijim odrastanjem nastaviti njegovati.

Temeljni cilj istraživanja bio je utvrditi samoiskazanu spremnost uspostavljanja bliskih odnosa u budućih učitelja i odgajatelja s obzirom na relacije s godinama studiranja i studijskim programom.

Rezultati istraživanja, s obzirom na relacije s godinama studiranja, pokazuju da od promatranih 30 čestica samo su dvije pozitivno povezane s godinom studiranja. To su čestice „Želim emocionalno bliske odnose“ i „Veoma mi je bitno da se osjećam neovisno“. Dok, s obzirom na relacije sa studijskim programom zapravo nisu uočena osobita odstupanja u mišljenjima učitelja naspram mišljenja odgajatelja.

U budućem bi istraživanju trebalo utvrditi jesu li razlike između budućih učitelja i budućih odgajatelja statistički značajne.

Rezultati bi se trebali primijeniti u praksi na način da se potaknu odgojno–obrazovne ustanove na razmišljanja i sagledavanja odnosa iz različitih perspektiva, da se naglasi važnost kvalitetnih odnosa, organiziraju se radionice, seminari ili predavanja na kojima će biti cilj osvijestiti sebe i svoje mogućnosti te osvijestiti važnost njegovanja međuljudskih odnosa.

Kao zaključak ovog rada naglašava se važnost uspostavljanja i održavanja odnosa koji uvelike utječu na kvalitetu odgojno–obrazovne ustanove.

8. LITERATURA

1. Ajduković, M., Kregar Orešković, K. i Lakija, M. (2007). Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad. *Ljetopis socijalnog rada*, 14 (1), 59–91.
2. Ajduković, M. i Pečnik, N. (2004). Međugeneracijski prijenos nasilja u obitelji. U: Ajduković, M. i Pavleković, G. (ur.), *Nasilje nad ženom u obitelji*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
3. Aldgate, J. & Jones, D. (2004). *The Developing World of the Child: The Place of attachment in Children's Development*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
4. Ambrose, J. A. (1960). *The smiling and related responses in early human infancy: an experimental and theoretical study of their course and significance*. Ph. D. Thesis, University of London.
5. Argyle, M. and Henderson, M. (1984). The rules of friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1, 211–237.
6. Aries, E. (1976). Interaction patterns and themes of male, female and mixed groups. *Small group Behavior*, 7, 7–18.
7. Barth, R. (2006). Improving relationships within the schoolhouse. *Educational Leadership*, 63 (6), 8–13.
8. Bašić, J., Koller Trbović, N. i Žižak, A. (1993). *Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima*. Zagreb: Alinea.
9. Bašić, J., Hudina, B., Koller – Trbović, N. i Žižak, A. (2005). *Integralna metoda – priručnik za odgajatelje i stručne suradnike u predškolskim ustanovama*. Zagreb: Alinea.
10. Bergin, C. i Bergin, D. (2009). Attachment in the Classroom. *Educ Psychol*, 21, 141–170.
11. Bilić, V. i Bašić, S. (2016). *Odnosi u školi – prilozi za pedagogiju odnosa*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
12. Blažeka Kokorić, S. (2005). *Povezanost iskustva u primarnoj obitelji s obilježjima partnerskih odnosa*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
13. Boyol, V. (1992). School Context: Bridge or Barrier to Change? Retrieved July

- 15, 2018, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED370216.pdf>
14. Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Volume 1. Attachment*. London: Pimlico.
15. Bratanić, M. (1993). *Mikropedagogija: interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Bratanić, M. (2002). *Paradoks odgoja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
17. Bratanić, M., i Maršić, T. (2004). Relacije između gledišta učenika o nastavniku i uspjeha u učenju. *Napredak*, 145(2), 134-144.
18. Brophy, J. E. i Good, T. L. (1974). *Teacher–Student Relationship. Causes and consequences*. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc.
19. Cummings, E. and Schneider, D. (1961). Sibling solidarity: A property of American kinships. *American Anthropologist*, 63, 498–507.
20. Delaney, R. J. (1998). *Fostering Changes: Treating Attachment–disordered Foster Children*. Oklahoma City: Wood »N« Barnes Publishing.
21. Dodlek, I. (2013). Buberova filozofija dijaloga i umjetnost kao susret. *Filozofska istraživanja*, 33 (1), 83-95.
22. Domović, V. (2003). *Školsko ozračje i učinkovitost škole*. Zagreb: Naklada Slap.
23. Duck, S. W. (1976). Interpersonal communication in developing acquaintance. In G. R. Miller (Ed.), *Explorations in interpersonal communication* (pp. 127 – 148). Beverly Hills: Sage.
24. Duck, S. W. (1982). A topography of relationship disengagement and dissolution. In S. W. Duck (Ed.), *Personal relationships 4: Dissolving personal relationships* (pp. 1–30). London: Academic Press.
25. Fox, R. (2001). *Poslovna komunikacija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
26. Fullan, M. (1999). *Change Forces: The Sequel*. London: Falmer Press.
27. Granot, D. (2014). The Contribution of Homeroom Teachers' Attachment Styles and of Students' Maternal Attachment to the Explanation of Attachment–like Relationships between Teachers and Students with Disabilities. *American Journal of Educational Research*, 2 (9), 764–774.

28. Griffin, D., Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 430-445.
29. Hamre, B. K. i Pianta, R. C. (2001). Early teacher–child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eight grade. *Child Development*, 72 (2), 625–638.
30. Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.
31. Hinde, E. R. (2005). *School Culture and Change: An Examination o the Effects of School Culture on the Poricess of Change*. Arizona State University.
32. Howes, C. (1999). Attachment relationship in the context of multiple caregivers. U: Cassidy, J. & Shaver, P. R. (ur.); *Handbook of Attachment: Theory, Research and Clinical Application*. New York: Guliford, 671-687.
33. Jarzabkowski, L. M. (2002). The social dimensions of teacher collegiality. *Journal of Educational Enquiry*, 3(2), 1–20.
34. Jurčić, M. (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: RECEDO d.o.o.
35. Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskoga pedagoga*. Zagreb: ŠKOLSKA KNJIGA.
36. Kelley, H. H. (1973). The process of causal attribution. *American Psychologist*, 28, 107–128.
37. Kelley, H. H. (1983). Love and commitment. In H. H. Kelley et al. (Eds.), *Close relationship*. (pp. 265–314). New York: Freeman.
38. Knapp, M. L. (1978). *Social intercourse: From greeting to goodbye*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
39. Kramer, K. i Gawlick, M. (2003). *Martin Buber's I and thou: practicing living dialogue*. New York: Paulist Press.
40. Kovačević, M. (2012). Suradnja nastavnika unutar kolektiva. U N. Pantić i J. Čekić Marković, J. (ur.) *Nastavnici u Srbiji: Stavovi o profesiji i reformama obrazovanja* (50–72). Beograd: Centar za obrazovne politike.
41. Luft, J. (1969). *Of human interaction*. Palo Alto, CA: Mayfield.
42. Marrion, M (1983). Child compliance: A review of the literature with implications for family life eduaction. *Family Relations*, 32, 545–555.

43. Newcomb, T. (1961). *The acquaintance process*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
44. Perren, S., Forrester-Knauss, C. i Alsaker, F. (2012). Self-and other-oriented social skills: Differential associations with children's mental health and bullying roles. *Journal for Educational Research Online*, 4 (1), 99 – 123.
45. Reardon, K. K. (1998). *Interpersonalna komunikacija – Gdje se misli susreću*. Zagreb: Alinea.
46. Rinaldi, C. (2001), Infant–Toddler Centers and Preschools as Places of Culture. In: Giudici, C., Rinaldi, C. (ed.), *Making Learning Visible–Children as Individual and Group Learners*, Reggio Children, Municipality of Reggio Emilia, 34-38.
47. Roloff, M. E. i Kellerman, K. (1984). Judgments of interpersonal competence: How you know, what you know and who you know. In R. N. Bostrom (Ed.), *Competence in communication*. Beverly Hills: Sage.
48. Settanni, M., Longobardi, C. i Scavo, E. (2015). Development and psychometric analysis of the student–teacher relationship scale–short form. *Frontiers in Psychology*, 6, 1–7.
49. Sillars, A. L. (1982). Attributions and communication: Are people „naive scientists“ or just naive? In M. E. Roloff and C. R. Berger (Eds.), *Social cognition and communication* (pp. 73–106). Beverly Hills: Sage.
50. Snyder, M. and Swann, W. B. (1978). Hypotheses–testing processes in social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 1202–1212.
51. Stoll, L. (1999). School Culture: Black Hole or Fertile Garden for School Improvement? In: Prosser, J. (Ed.), *School Culture*, London: P.C.P.
52. Šimić Šašić, S. (2011). Interakcija nastavnik–učenik: Teorije i mjerenje. *Psihologijske teme*, 20 (2), 233–260.
53. Varga, R. (2015). Razvoj učeničkih socijalnih kompetencija nastavom u okviru pedagogije odnosa. *Pedagogijska istraživanja*, 12 (1–2), 87–102.
54. Vujičić, L. (2007). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i stručno usavršavanje učitelja. *Magistra Iardetina*, 2(1), 91-106.
55. Vujičić, L. (2008). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i kvaliteta promjena odgojno-obrazovne prakse. *Pedagogijska istraživanja*, 5(1), 7-2.

56. Vujičić, L. (2011). *Istraživanje kulture odgojno–obrazovne ustanove*. Zagreb:
MALI PROFESOR d.o.o.